

*izan
zirelako
gara,
garelako
izango
dira*

izan
zirelako
gara,
garelako
izango
dira

Mende erdia lehen hazia erein zenetik. Berrogeita hamar urte konpromiso berari eusten. Bost hamarkada erronka berriei aurrez aurre begiratzen. Berrehun urtaro ausardiari izena eta izana emanaz. Bizitza oso bat euskarari tinko eutsiz. Hori guztia da eta darama bere zainetan Laudio Ikastolak.

Zaila suertatzen da hurbil hurbiletik bizitakoa deskribatzea. Zailagoa, are gehiago, hazkunde pertsonal eta akademikoan hainbeste lagundu eta hezi duen Ikastolari erreparatzea. Objektibotasunetik aldentzen nauen hainbat eta hainbat bizipen, abentura, istorio eta sentimendu bizi izan ditut Ikastolan... baina tira:

Bertan hazitako ikasle guztiek bezala, gurasoen erabaki konprometitu batek eraman ninduen Ikastolara. Euskararen aldeko konpromiso sutsua, hezkuntza eredu bateratu eta ilusionagarria, eta elkarlanean aritu eta eraikitzeke nahia izan ziren gure aita-amen arrazoi nagusiak Ikastola Laudion erro zedin.

Ez ziren inoiz bakarrik izan: amets eta erronka bera partekatzen zuten irakaslez eta langilez betetako zentroa zutelako aurrez aurre, etorkizunerako bidea elkarrekin egiteko prest... eta denborak aurrera egin ahala berdin izaten jarraitzen du.

Laudio Ikastola eredugarria izan bada eta izaten jarraitzen baldin badu, ez da soilik bere hastapeneko konpromisoei eusten segitzen diolako, baizik eta, urteetako kolpe, aldaketa, gorabehera eta ezusteei modu bateratuan aurre egiten jakin duelako... baita egin ere!

Eta elkarlanean aritzeko grin horrek bihurtu du Laudio Ikastola, hezkuntza eta euskalgintzako beste eragile batzuentzako funtsezko habe, euskarri, zutabe. Ez dago euskalgintza Aiaraldean ulertzerik Ikastola gabe; ez dago elkarlanean aritzeko zaletasuna azaltzerik, azken 50 urteetan Ikastolaren inguruan lanean aritu diren guztiak aintzat hartu barik. Ez dago Araban euskararen aldeko apustua esplikatzerik Laudio Ikastolaren ibilbidea ezagutu gabe.

Horregatik eta etorkizuna eraikitzeke eta eraikitzen jarraitzeke nondik gatozen ezagutzea ezinbestekoa delako, hemen duzue, Laudio Ikastolaren historia laburbiltzen duen argitalpena: istorio txikiez osatutako abentura handi eta eredugarria. Funtsezkoa. Konprometitua. Euskalduna. Eredugarria: Laudio Ikastola.

Erredakzioa: **Aiaraldea Ekintzen Faktoria [Komunika]**

Diseinua: **Grafik grafik.eus**

Lege gordailua: **LG G 786-2022**

ISBN: **978-84-7821-997-1**

Lexuri Ugarte Aretxaga

Arabako Foru Aldundiko

Euskara eta Gobernu Irekiko zuzendaria

Hasiera bat

Istorio guztiek omen dute hasiera bat. Audio Ikastolaren istorioaren abiapuntua 1971. urtean kokatu ahalko litzateke erraz, guraso talde batek irakaskuntza kooperatiba eratu eta Jose Arrue kaleko txalet batean lehen ikasgela atondu zuenean.

Baina gauza bat da istorioa, eta beste bat historia. Lehenak egitura sinplea izan dezake: hasiera, korapiloa eta amaiera. Bigarrena, aldiz, korapilatsuagoa da: ez du ez hasiera ez amaiera argirik, kausa-efektu kate amaigabe bat delako. Gainera, ertz askotatik begiratu daiteke eta, noski, ez da neutrala.

Beraz, Audio Ikastolaren historia ondo ulertzeko, nondik hasi kontatzen? Ez dago erantzun argirik. Gu apur bat atzerago joango gara, 1870. urtera, hain zuzen. Urte horretan inauguratu zen Audioko eskola publikoa, egun Audioalde Lanbide Heziketa ikastetxea dagoen eraikinean.

Lehenago ere bazeuden beste eskola batzuk herrian, eta badirudi euskarak nolabaiteko presentzia zuela geletan. Baina Moyano Legeak gaztelera irakasteko derrigortasuna ezarri zuen Espainiako Estatu osoan, 1857. urtean. Gauzak hala, ikastetxe publiko berrian hasieratik ekin zioten klaseak gaztelera hutsez emateari, “erlijioa salbu”.

Hala azaldu du Natxo Urkixok, Audioalde ikastetxeko egungo euskara irakasleak. Bere hitzetan, “lekukotza guztiek” diote XIX. mendeko Audio “erabat euskalduna” zela. Baina, klaseak gaztelera hutsez ematearen ondorioz, egoera aldatuz joan zen hurrengo hamarkadetan, gazteen artean batez ere: “1925. urtean, Gasteizko Baraibar elkarteak euskara eskolak jarri zituen Audion, konturatu zirelako garai hartako gazteek jada ez zekitela euskaraz hitz egiten. 50 urtetan buelta eman zuen egoerak: herria oraindik nagusiki euskalduna zen, baina gazteen artean gaztelera zen nagusi”.

Urkixoren aburuz, hor hasi zen euskararen beherakada Audion: “Gaztelerazko hezkuntza sistema ezartzeak ireki zuen arrakala, eta euskararen eta gaztelaren arteko egoera diglosikoak egin zuen gainontzeko lana”.

Ondoren etorri zen Gerra Zibila, eta hori ere kolpe handia izan zen euskararentzat. Hala ere, Urkixoren aburuz, Francok estatu kolpea eman zuenerako audioarren laurden bat inguru pasa zen gaztelera hutsez mintzatzerara.

Baina Frankismoak ere izan zuen bere eragina, noski. Euskararen alde ziharduten eragileak legez kanpo geratu ziren, eta horrek hamarkada luzez atzeratu zuen ordurako abian zegoen euskararen aldeko borroka.

Hurrengo hamarkadek berebiziko garrantzia izan zuten Laudioarentzat. Sekulako metamorfosia bizi izan zuen herriak, hainbat enpresa garrantzitsuk bertan kokatzea erabaki zutelako. Enplegu eskaintzak bultzaturik, jende asko iritsi zen Aiaraldera, Euskal Herriko zein Espainiako Estatuko hamaika txokotatik.

Populazioaren sekulako gorakada ekarri zuen horrek. 1940ko hamarkadan Audiok 3.000 biztanle eskas zituen. 1970eko hamarkadarako, aldiz, boskoiztu egin zen kopurua, 15.587 biztanleko langaraino iritsita.

Ordurako, euskara ia erabat galduta zegoen Laudion, Urkixoren arabera: “1970. hamarkadan Pedro Irizarrek ikerketa bat egin zuen Euskal Herri osoan. Azterketa horren arabera, %2koa zen Audioko euskaldunen ehunekoa”.

Baina industrializazioak, hein handi batean, euskararen biziberritzeko baldintzak ere sortu zituen. Audioko populazioa horren bortizki hazi izanak behar berriak jarri zituen mahai gainean. Ez zegoen horrenbeste jenderentzako azpiegiturarik, ezta langileen seme-alabentzako eskola nahikorik ere.

Gauzak hala, herrian zeuden enpresa handiek euren langileen beharrianak asetzeko azpiegiturak eraikitzeari ekin zioten, ikasgelak tartean.

Testuinguru horretan, JEZ enpresako buruek, euren printzipio euskaltzaleei jarraiki, Arabako lehen ikastola jarri zuten martxan 1960. hamarkadaren hasieran, non eta Galmakan, lantegiko beharginentzat eraikitako auzoaren altzoan.

Hura izan zen lehen harria, baina ez azkena. Zerbait mugitzen ari zen Laudion. Frankismoari ez zitzaizkion urte asko geratzen, arrakalak ateratzen hasi zitzaizkion, eta bizilagunek abagunea baliatzen jakin izan zuten.

1971-1978

Lehen urratsak

Espero gabeko bisita jaso zuten Maite Larizgoitia Usaola eta Marije Learreta Jauregizarrek 1971ko udan. Oraindik ez zekiten, baina bisita hark zeharo aldatuko zituen euren bizitzak, betirako.

Maitek ez zekien zer egingo zuen hurrengo ikasturtean. Karrera amaitu berri zuen eta ez zuen lanik. Bere familiaren Zolloko baserrian bi gizon (Pablo Gorostiaga eta Iñaki Azpeitia) beraren galdezka agertu zirenean. Hala oroitzen du berak: “Bi guraso jator eta konprometitu ziren. Nik ez nekien nortzuk ziren, ez dakit nola izan zuten nire berri, baina han agertu ziren, eta fitxatu ninduten”. Irailetik aurrera Laudion martxan jarriko zen ikastolan irakasle aritzea proposatu zioten. “Baldintza zen euskaraz jakitea. Horrez gain, nik magisteritza titulua nuen, eta eurek titulatu bat behar zuten zentroa irekitzeko”.

Marijek, aldiz, Puerikultura ikasketak eginak zituen, eta Gurutzetan egokitu zitzaion praktikak egitea. Erizaintza ikasteko asmoa zuen, baina ospitalean

konturatu zen ez zuela bere burua osasungintzan ikusten, zorabiatu egiten zelako umeak egoera larrietan ikustean: “Ikasturte hori amaitzean, ni Bilboko erresidentzia batean nengoen. Hor ezagutu nuen Maria Luisa. Berak urte batzuk zeramatzan Bilbon haurtzaindegi batean lanean. Halako batean, esan zidan bere lankide batek esan ziola jende euskalduna behar zutela ikastoletan lan egiteko”.

Marijek ere ez daki zehazki nola, baina bere izena Pablo Gorostiagaren belarrietaraino iritsi zen, eta bere bisita jaso zuen udako egun batean, Sukarrietan bere gurasoek zuten dendan. “Nik ez nekien Audio non zegoen ere. Esaten zidaten hori Burgos bidean zegoela, nora nindoan ni! Kazikeen herria zela ere esaten zidaten, nik ez nekien kazike izatea zer zen ere”.

Duda asko izan arren, Pablok lortu zuen bera konbentzitzea. “Maria Luisarekin batera etorri nintzen txaletera. Han ezagutu nuen Maite, eta juntako gurasoak”.

Jose Arrue kaleko txaleta

Ez gaitezen aurreratu. Hasieran aipatu dugu Laudio Ikastola baino lehen Laudion egon zela beste ikastola bat, Arabako lehena ere izan zena. Galmakan kokatuta zegoen, JEZ enpresak bere langileentzako eraikitako auzoan, eta langile horien seme-alabei eskola emateko sortu zen batez ere, gerora beste haur batzuk ere batu ziren arren.

Galmakako Ikastola eta Laudio Ikastola ez dira gauza bera, historia ezberdinak dituzte, baina argi dago lehenengoa mugarri garrantzitsua izan zela bigarrena sortzera bidean. Hala oroitzen du Pablo Gorostiagak: “Galmakako eskola ezagutu nuenean Nekane Olabarria zegoen bertan irakasle moduan, Arakaldoko bizilaguna”. Handik urte batzuetara, helduen eskoletan topo egin zuen berriz berarekin. “Fraideetan antolatu genituen eskola horiek. Klaseak amaitzen zirenean, arratsaldeko seiak aldera, gela batzuk libre geratzen ziren, eta aukera baliatu genuen helduen alfabetatze klaseak emateko. Oso oinarritzko gauza zen. Klaseak ematen zituztenek bazuten euskararekiko interesa, baina formazio askorik ez”. Pabloren hitzetan, guraso talde bat bildu zen Helduen eskola horietan, eta hor sortu zen ikastola sortzearen ideia.

Laster egin zuten salto hitzetatik ekintzetara. “Villosako hainbat langilek enpresaren txaletetako bat eskatu zioten zuzendaritzari”, azaldu du Pablok. “Langile kualifikatuen bizitoki moduan erabiltzen zen etxe hori, baina behargin horietako batek alde egin zuen, jubilatu zelako. Txalet erdia geratu zen hutsik, beste erdian Heredia sendia bizi zen. Aukera hori aprobe txatu zuten beharginek”.

Auzolanean atondu zuten espazioa: “Denetarik genuen gurasoen artean: elektrikariak, igeltseroak... ez genuen eskulan faltarik”.

Espazioa lortuta, irakasleak bilatzeari ekin zion guraso taldeak, eta modu horretan egin zuten topo Maite eta Marijerekin.

Martxan

1971ko udazkenean hasi zen Laudio Ikastolaren lehen ikasturtea. Urriaren amaierarako 72 familia kooperatibista barnebiltzen zituen proiektuak, eta 5 urtetik beherako 129 haurri ematen zitzaizkien klaseak. Hala ere, ikasle nagusienek ez zuten ibilbide luzea egiterik izan, Pabloren hitzetan: “Garai hartan haur hezkuntzan ez zegoen haurren kartillen kontrol askorik, ez zelako derrigorrezkoa. Baina 5 urteko haurrak Lehen Hezkuntzara igaro behar ziren hurrengo urtean, eta hori bazen derrigorrezkoa. Une horretan ez genuen etapa hori eskaintzeko aukerarik. Gauzak hala, promozio ‘pilotu’ horretako ikasleek beste ikastetxe batzuetan jarraitu behar izan zuten euren ibilbide akademikoa”.

Hori berriro gertatu ez zedin, hainbat urrats eman zituzten gurasoek, OHO zeritzon zikloa (6 urtetatik 13 urtetara zihoana) ere eskaini ahal izateko. Espazio gehiagoren beharra izan zen lehen oztopoa, baina laster lortu zuten gainditzea, prefabrikatuak erabiltzeko aukera sortu zenean. Hala oroitzen du Pablok: “Villosa, Tubacex eta Aceros enpresek estudio jubenila sortu zuten elkarrekin, hainbat barrakoi eraikita. Etxe prefabrikatu horietako batzuk hutsik geratu ziren, eta bertan sartzen utzi ziguten. Urrats garrantzitsua izan zen, espazio handia zelako”.

Irakasle gehiago lortzea izan zen hurrengo erronka. Orduan jo zuten Milagros Etxezarraga Ipiñazarrengana (‘Mila’ gisa ezagunagoa dena). 1971n iritsi zen bera Laudiora, ezkondu zenean, eta Latorro eta Ugarteko ikastetxeetan klaseak ematen igaro zituen hurrengo bi urteak.

Baina, Marije eta Maitek bezala, espero gabeko bisita bat jaso zuen berak ere, 1973ko udan: “Ander Larrañaga eta Joseba Urkijo etorri ziren niregana. Ikastolan zituzten haurrak biek, eta prefabrikatuetara irakasle moduan joatea proposatu zidaten”. Ez zitzaion plan txarra iruditu,

toki hori bere etxetik oso hurbil zegoelako. Baina bertara iristean oso egoera prekarioarekin egin zuen topo: “Leihoak apurtzen ziren egun batean eta hurrengoan ere bai, eta isurbideekin ere zeuden arazoak”. Arazoak arazo, bertan ekin zioten OHO eskaintzeari, 13 ikaslerekin.

Kooperatibaren eraketa

Apur bat atzera joango gara berriz ere. Aipatutako guztiari izaera legala emateko, kooperatiba bat eratzea erabaki zuten gurasoek. Gauzak hala, 1971ko urriaren 5ean egin zuten ‘Laudio’ Kooperatibaren Juntaren lehenengo bilera, juntakideen lanorduetatik kanpo. Bertan banatu zituzten esku artean zituzten lan eta egitekoak, bost lantalde eratuta.

Idazkaritza eta harreman publikoen lantaldea zen horietako bat. Akta liburuaren kontrola, gutunen kudeaketa, harremanak burutzea eta informazioa zabaltzea zen talde horren zeregin nagusia, eta horretan aritu ziren Vicente Martin, Juan Ortuzar, Vicente Uriondo eta Ander Larrañaga. Azken honek parte hartu zuen urriaren 21ean egin zen

ikastolen bilera orokorrean, Laudioko proiektuaren ordezkari gisa.

Diruzaintza eta finantziazio taldeak, aldiz, diru-laguntzak jasotzea zuen helburu, garai hartan zeuden iturri guztietara joz: enpresak, Udala, Aldundia, bazkide babesleak... Kuotak kudeatzea eta kontabilitate liburuak egunean eramatea ere zuten helburu. Pablo Gorostiaga, Martin Rivera eta Juan Manuel Goitia aritu ziren zeregin horretan.

Beste talde bat eratu zuten irakaskuntzari lotutako aferak lantzeko. Hezkuntza sistema berrien azterketa, helduen irakaskuntza, ikasturteen jarraipena eta balizko kexen azterketa lantzen zituzten bertan. Rafael Querejeta, Juan Jose Marquinez eta Carlos Barbero aritu ziren horretan. Ikastolako irakasleak lantalde honekin aritzen ziren elkarlanean, eta Euskal Herriko beste kooperatiba batzuen ereduak begiratzeari ekin zioten. Marije Learreta Jauregizarrek, adibidez, gogoan du klaseak hasi baino lehen Santutxu eta Galdakaoko

ikastolak bisitatu zituztela, besteak beste: “Bertan igaro genituen pare bat egun, prestatzen. Txostenak, fitxak... denetarik eskatzen genien, dena zelako berria”.

Bazegoen baita mantenu eta obrei bideratutako lantalde bat ere. Bertan ziharduten Ignacio Sopelanak, Antonio Aldamak, Felix Pagazaurtunduak eta Jose Larisgoitiak.

Bosgarren eta azken lantaldea, aldiz, etorkizunera begira aritzen zen. Aurrera begirako planen azterketa, dokumentazio ofizialaren tramitazioa eta irakaskuntza sistemaren hedapena lantzen zituzten bertan. Jose Antonio Alonso, Unai Goñi eta Emilio Duarte hasi ziren horretan.

Bost talde horiek modu independentean burutzen zuten euren jarduna, bakoitzak bere funtzioak antolatuz eta garatuz. Astearteetan egiten zituzten guztien arteko bilerak, lantalde bakoitzeko informeak elkarren artean partekatuz.

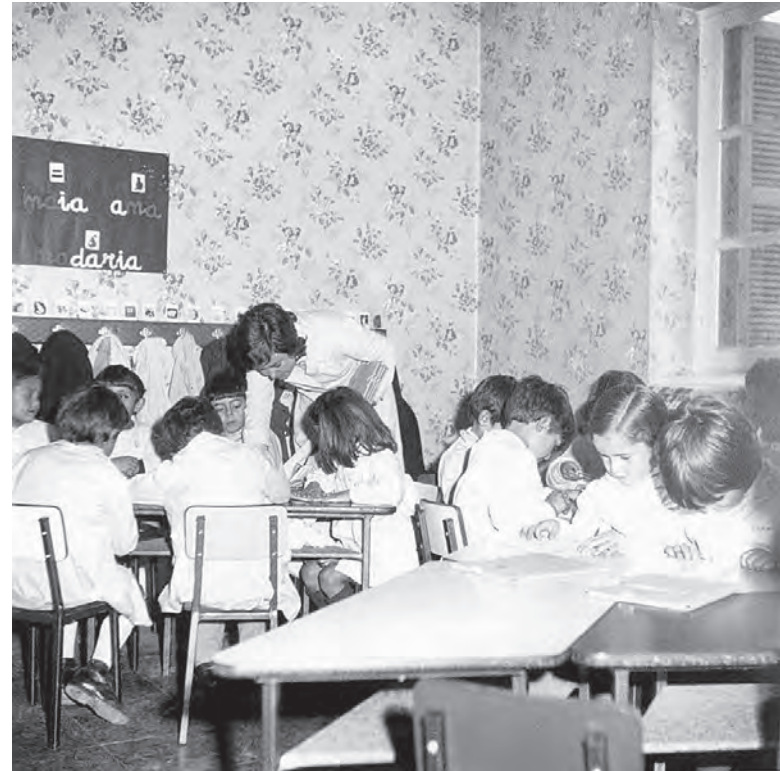
Jose Antonio Alonso Goroztiza izendatu zuten kooperatibako lehendakari, eta Vicente Martinek hartu zituen idazkari ardurak.

Ikusi daitekeenez, lantaldeetako ordezkari guztiak ziren gizonezkoak, emakumeak ardura publikoetan baztertuta zeudenaren seinale. Nolanahi ere, aktetan ez agertzeak ez zuen esan nahi parte hartzen ez zutenik.

Maribi Cascallana Garaio bigarren promozioan sartu zen guraso moduan, eta lehen unetik murgildu zen kooperatibaren zereginetan. “Oso egoera berezia izan zen. Behin sartuta, goitik behera bustitzen ginen”, oroitu du ikastolako guraso eta gerora irakasle ere izandakoak. “Euskara bazterretan baino ez zen entzuten. Inguruko herriei komunikatzen hasi ginen, oraindik bazeudelako euskaldunak. Euskaldun eskola bat sortzea genuen helburu. Horrez gain, beste pedagogia bat behar genuen. Guztiak pasa ginen monjinen eskoletatik, ez genuen eredu hori nahi. Eskola ezberdin bat nahi genuen, eta horretarako aukera ikusi genuen”.

Euskaraz funtzionatuko zuen eskola, hori zen Mariasun Irazabal Gallastegiren ametsa. Orozkoarra zen bera, eta euskaraz bizi zen. Baina oso bestelako errealitatearekin egin zuen topo Laudioa bizitzera joan zenean. “Behin, kaletik nindoala, ume txikiari euskaraz hitz egin nionean honakoa esan zuen pertsona batek: ‘mira, esta será payesa’”. Hizkuntza aldaketa sekulako kolpea izan zen berarentzat, “atzerrian” egongo balitz bezala sentiarazteraino. Herritik joatea ere baloratu zuen, harik eta ikastolarekin topo egin zuen arte: “Nire alaba hiru urterekin hasi zen txaletean. Zoriontasuna izan zen hori niretzat. Ikastolako taldean ni bezalako beste euskaldun batzuekin egin nuen topo. Nire giroan nengoen, zoragarria izan zen”.

Mariasunen kasua ez zen salbuespena. Beste anekdota bat ekarri du Marije Learreta

Jauregizarrek gogora: “Behin, Juan Mari Fernandez, Zalao eta Luzaideren aita, ikastolara joan zen, eta irteterakoan entzun ninduen nola lantzen nuen hiztegia, muralen bidez. Negarrez geratu zen entzuten. Honakoa esan zidan: ‘Ez nuen pentsatzen inoiz ikusiko nituenik umeak euskaraz horrela ikasten eskola batean’”.

Frankismoaren itzalpean

Franco hil baino lau urte lehenago hasi zen ikastola martxan. Erregimenaren itzalpean garatu behar izan zuen jarduna, horrek zekarren guztiarekin. Garai hartako irakasle eta gurasoek ez dute errepresio kasu zehatzik aipatu, baina kontrola jarraia zela ziurtatu dute.

Marijek, adibidez, ondo gogoratzen ditu kalez jantzitako polizien bisitak: “Ni beheko solairuan nengoen, eta kortinen tartetik ikusten nituen, kalean. Bazkalorduan egon ohi ziren. Behin, gizon horietako bat etorri zen, umeek eta gurasoek alde egin eta gero. Ez dut oroitzen polizia moduan identifikatu zen edo ez, baina gogoratzen dut nortasun agiria eskatu zigutela, nortzuk eta nongoak ginen jakiteko. Urtero etortzen ziren, ikastolan jende berria zegoen ikustera. Bageunden kontrolatuta”.

Maribik ere nabarmendu du Guardia Zibilaren partetik jasotako presioa. “Debekatuta zegoen biltzea eta gu sarritan aritzen ginen txaletean. Ez dut gogoan hurbildu zirenik, baina bertatik zebiltzan. Ezagutzen genituen guztiak, nahiz eta kalez jantzita egon. Pertsonen kontrola eramaten zuten”.

Pablo Gorostiagak, bere aldetik, argi du poliziak bazuela ikastolaren jardunaren berri: “Frankismoa arrakalatzen ari zen, eta ikastolek arrakala hori baliatu zuten euren bidea egiteko, beste hainbat mugimenduk bezala”. Pasadizo bat kontatu du egoera hobeto azaltzeko: “Nik Laboral Kutxan egiten nuen lan, Laudioko bulegoan. Garai hartan zenbait lapurreta egon ziren, eta Guardia Zibilak bankuen zaintza zerbitzua eskaintzen zuen. Laboral Kutxara zetozenean eurekin hitz egiten nuen. Horietako batek esaten zidan gustuko izango lukeela euskara ikastea. Nik esan nion horretarako inoiz ez zela berandu, hor geundela gu helduen klaseekin. ‘Baina oso zaila da’, erantzuten zidan. Helduen euskara eskolak ez ziren inoiz klandestinoak izan, eta bazekiten ikastolarekin eta bestelako ekimenekin ere genbiltzala”.

Udal frankistarekin harremanetan

Kontrolak kontrol, ikastolak jardun nahiko publikoa garatu zuen Frankismoaren azken urteetan.

Kooperatiba, berez, legala zen, eta malgutasunez jokatzeko aukera ematen zien horrek gurasoei. Modu horretan, 1972. urtean bilerak egiten hasi ziren zenbait erakunderekin. Eskola berri bat eraikitzeako proiektua zuten esku artean, eta babesak lortzeko harreman-bira abiatu zuten.

Helburu hau zuten ‘Laudio’ kooperatibako kideek: Oinarrizko Hezkuntza Orokorra (OHO) euskaraz eskaintzea. Horretarako, 4 eta 5 urte bitartean irakaskuntza elebiduna izatea planteatzen zuten, hizkuntza gaitasun egoki bat lortzeko eta gero klaseak euskara hutsez egitera pasatu ahal izateko.

Udaletxean izan zuten lehen zitetako bat, garaiko alkatearekin (Jose Maria Martinez Iñigo) eta bi zinegotzirekin (Esteban Perea Navarro eta Jesus Garcia de Miguel). Kooperatiba izaeradun eskola berri bat eraikitzea proposatu zuten bertan, haur eskolatik UBIko mailetaraino zabalduko litzatekeena. Horretarako, lursail bat eskuratzeko beharra jarri zuten mahai gainean.

Lehen hartu-eman hori ez zen gaizki joan, aktetan islatutakoaren arabera. Alkatea prest agertu zen Udalaren lursail bat errentan uzteko, urtean pezeta bat soilik ordainduta. Hala ere, nabarmendu zuen erabaki hori udal plenoan hartu beharko litzatekeela.

Orduan hasi zen ikastola berria irekitzeko bidea. Ez zen erraza izan. Proposamen eta aukera asko jarri ziren mahai gainean, erakunde askorekin egin ziren bilerak, eta hamarkada amaiera arte luzatu zen prozesua.

Ikusi daitekeenez, Frankismoa indarrean zegoen arren, ikastolak bazuen harremana garaiko Udalarekin, eta ez zuen aparteko trabarik izan bere jarduna aurrera ateratzeko (garaiko mugen barruan betiere). Horren adibide da 1972ko urriaren 17an eginiko Asanblada Orokorra. Espazio handi bat behar zuten bilera hori egiteko, eta Patronatuko Eskolak erabiltzeko baimena

eskatu zioten alkateari, asanblada baino sei egun lehenago. Alkatetzak ez zuen inolako oztoporik jarri eta lokala erabiltzeko baimena eman zien ikastolako kideei.

Olentzero

1972ko Gabonak bereziak izan ziren Laudion. Ikastolak sustaturik, Olentzeroren jaia egin zuten, lehenbiziko aldiz. Ospakizunak, gainera, eskualdeko izaera hartu zuen, eta inguruko herrietako hainbat haur eta guraso bertaratu ziren ekitaldira.

Tradizio luze eta handiko pertsonaia da Olentzero gaur egun, baina garai hartan zeharo berritzailea izan zen. Hala oroitzen du Pablo Gorostiagak: “Olentzeroren kartelak ikastolako ama batek ekarri zituen Iruñetik. Oso kolore deigarriak zituen: gorria, berdea eta zuria”. Bere hitzetan, ekitaldi hori antolatzeke ere ez zuten aparteko arazorik jarri agintariek: “Oso gauza folklorikoa zen, eta gu ez ginen mugitzen ari ginen bakarrak. Aldarri asko azaleratzen ari ziren urte horietan, eta klima aldatzen ari zela sumatzen genuen. Kalearen babes morala genuen”.

Marije Legarretak aitortzen duenez, berak ere ez zuen Olentzeroren tradizioaren berri: “Umeak Gabonetan aritzen ziren Aita Noel eta Errege Magoak gora eta behera, eta orduan sortu zen figura horren beharra”. Milagros Etxezarragak, bere aldetik, jende baten erreakzio txarrak ditu gogoan: “Jendeak esaten zigun: ‘Nola egiten duzue Olentzero! Aita Noel eta Errege Magoak askoz alaiagoak dira’. Txelo Urkijo Mendigurenek ere gogoan du jende batek ez zuela begi onez ikusi “euskara eta euskal kultura” zabaltzea, “zeozer arrotza zelakoan”.

Eztabaidak eztabaida, geratzeko iritsi zen ohitura izan zen Olentzerorena. Hurrengo edizioetan inguruko beste herri batzuetara mugitu zuten jaia, Ugaora edo Arrigorriagara kasu. Handik urte batzuetara, aldiz, herri guztietan aldi berean ospatzera igaro ziren.

Eskoletatik harago

Olentzerorena ez zen izan ikastolak garai hartan antolatu zuen ekintza publiko bakarra. Jarduera ugari egin zituzten urte horietan, proiektuarentzat dirua bildu edota euskara zein hezkuntza eredu berritzaileak jendarteratzeko.

1973ko apirilean, adibidez, “euskal musika jaialdi” bat egin zuten Avenida zineman. Enrique Celaya, Arabako koralaren Ametz taldea, Alonsotegiko Gure Ametza koral eta Bermeoko Lope taldea igo ziren bertako oholtzara. Garaiko zentsura sistema indarrean zegoen oraindik. Horregatik, abestuko ziren kanten letrak aurkeztu zituzten udaletxean, euskaraz zein gazteleraz. Kasu honetan ere, ekitaldia egiteko baimena eman zien tokiko erakundeak.

Horrez gain, ikastaro psiko-pedagogiko bat ere burutu zuten hilabete hartan, kooperatibako gurasoak trebatzeko eta une horretan nahiko berritzaileak ziren hainbat gai lantzeko. Apirilaren 7an, adibidez, ‘Sexualitatea eskolaratze adinean’ gaia izan zuten mintzagai, Isabel Orberen eskutik (psikiatra eta Bilboko Unibertsitateko Medikuntza Fakultateko Psikiatria departamentuko kidea).

Hurrengo egunean, aldiz, bi solasaldi antolatu zituzten. Javier Santamaria pedagogoak ‘Eskola metodologia’ izan zuen hizpide. Gai mardulak jorratu ziren bertan: pedagogia tradizionala, autoritarismoa eta eskola berria. Jose Maria Valverde filosofoak, aldiz, ‘Irakaskuntzaren helburuak’ landu zituen, puntu hauetan oinarrituta: behaketa, lanerako izpiritua, kritikotasuna eta erantzukizuna.

Aipatutako jarduera horiek adibide batzuk baino ez dira. Hurrengo urteetan ere ohikoak bilakatu ziren eskolaz kanpoko jarduerak: zineforumak, jaialdiak, udalekuak, musika klaseak... Hala oroitzen du Mariasun Irazabal Gallastegik: “Beti egoten ginen prest edozer gauza egiteko, buru belarri sartuta geunden eskolaz kanpoko ekintzetan. Hortik aparte, pentsatzen hasi ginen nola egin jende gehiago erakartzeko ikastolara. Oso esperientzia polita izan zen niretzat. Umeekin txangoak antolatzen genituen. Futbola, eskupilota... ekintza nahiko antolatzen ziren”.

Agate Deuna bezpera ospatzeari ekin zioten orduan. Ikasle eta irakasleak taldetan banatuta ateratzen ziren Laudioko kale eta auzoetan kantatzera. 1978ko otsailaren 4an, adibidez, 5.670 pezeta biltzea lortu zuten, garaiko aktetan jasotzen denez.

Orduan hasi ziren eskolaz kanpoko lehen ekintzak prestatzen. Jose Maria Arroyo lehen promozioko gurasoa izan zen, eta eskolaz kanpoko lehen kirol ekintzak antolatu zituen ikasleentzako. Atletismo taldearen lehen entrenatzailea bilakatu zen gerora eta irakasleentzako ere mantentze-gimnastika klaseak eskaini zituen. Jose Miguel Zorrozuza gurasoa, aldiz, 1976-1977 ikasturtean hasi zen txistu klaseak ematen, talde txiki bati.

Haurrak euskalduntzea zen egiten ziren ekintza guztien helburu nagusia, Milagros Etxezarragaren esanetan: “Horretarako, laster ekin genion ibilaldi eta udalekuak ere antolatzeari. Nork agintzen zigun guri, uztailean 80-100 ume inguru hartu eta, jada oporretan geundenean, udalekuetera joatera. Batzuetan sukaldari gabe gainera! Gurasoren bat animatzen zen otorduak prestatzera. Bisitatu genituen Zarautz, Orio, Lizarra... sekula ez zen ezer larririk gertatu, eskerrak!”.

Lan eskerga egin zuten irakasleek urte horietan, Maite Larizgoitiak nabarmendu duenez: “Umeekin amaitzen genuenean beti genuen zer egin: Bilbora

joan jostailuen bila, ikastolaren bat bisitatu bertako metodologia ezagutu eta materiala eskuratzeko... ez geneukan ordutegirik”.

Hala ere, garai hartako irakasleek nabarmendu dute uneoro izan zutela gurasoen laguntza. Hala oroitzen du Milak: “Hain gutxi ginen, ezen oso harreman estua genuela guraso guztiekin. Itzela zen erlazioa”. Nabarmendu dutenez, gurasoek jarraipen estua egiten zioten klaseetan ematen zenari. “Guraso bakoitzak gela baten ardura hartzen zuen, eta 15 egunetako programa eman behar genion”, azaldu du Marijek. “Arduradun horrek kopia bana ateratzen zuen guraso bakoitzeko. Modu horretan, etxean egin zezaketen haurrek ikasten zutenaren jarraipena”.

Maribi Cascallana Garaioaren ustez, konfiantza izan zen guraso eta irakasleen arteko oinarria: “Marije eta Maite ezezagunak ziren guretzat, eta guk konfiantza osoarekin uzten genituen umeak euren eskuetan. Nahiz eta espazioak oso egoera kaskarrean egon, umeak oso pozik joaten ziren klasera”. Pasadizo bat ere ekarri du gogora: “Txaletean itsasoko harea sartu genuen behin. Umeek primeran pasatzen zuten, baina gero ondorio batzuk zekartzan: umeek harea komunean sartzen zuten...”.

Galmakan

Aipatu dugunez, txaletetik prefabrikatueta hedatu zen ikastola, eta hirugarren espazio batera ere zabaldu zen handik gutxira, Galmakara, hamarkada bat lehenago Arabako lehen ikastolak okupatu zuen espazio berera.

Milagros Etxezarraga aritu zen bertan klaseak ematen: “Galmakak, hein handi batean, salbatu egin gintuen. Ni han egon nintzen haurrak 3. mailara iritsi arte. Oroitzen dut bertan egin zutelako jaunartzea”.

Modu horretan, txalet batean kontzentratuta egotetik, Laudioko hiru puntetan kokatuta egotera igaro zen ikastola. Horrek buruhauste ugari eragiten zien hainbat gurasori, Maribi Cascallanari, adibidez: “Seme alaba bakoitza toki ezberdin batera eraman behar nuen nik, baina garai horretan prest geunden horrelako ahaleginak egiteko”.

Baina guztiek ez zuten ikastolaren ezegonkortasuna jasan. Hala oroitu du Marije Learretak: “Zenbatetan etorri zitzaizkigun gurasoak esanez ez zituztela haurrak guregana berriro ekarriko, ez zutelako proiektuaren etorkizuna argi ikusten! Pablorengana (Gorostiaga)

jotzen genuen orduan, Laboralera, eta honakoa erantzuten zigun berak: ‘berdin du, berdin du’”.

Kuotak

Ikastola ez da inoiz oso indartsua izan ekonomiari dagokionez. Lehen urteak zailak izan ziren alde horretatik. Ez zegoen dirulaguntzarik, eta proiektuak bazkideen kuotekin soilik egiten zuen aurrera. 1975. urtean bazkide berriak lortzeko kanpaina abiatu zuen ikastolak. Bazkide berri bakoitzak 500 pezetako gutxieneko kuota ordaindu beharko zuen urtero. Horrez gain, 30.000 pezetako hasierako ekarpen bat ere egin behar zioten kooperatibari. Diru-kantitate hori bueltan jasoko lukete, familiako azken haurrak ikasketak amaitutakoan.

Kuota horiek “nahiko altuak” zirela uste du Maribik. Hala ere, bere iritziz, “oso familia gutxi” geratu ziren ikastolatik kanpo diru kontuengatik. “Horrelako arazoak zeudenean Laboral Kutxara joaten ginen, Pablo Gorostiagaren bulegora, eta berak bideratzen zuen.

Juan Mari Ugaldek bere azalean bizi izan zuen hori, zailtasun ekonomikoetatik pasatzen ari

zenean. “Kuota pagatu behar nuen hilero, eta ez zitzaigun dirua iristen. Patxi Goitiari galdetu nion ea nire kuota nork ordaintzen zuen. Pablorekin hitz egiteko esan zidan berak. Pablok, bere aldetik, adierazi zidan momentuz ez nuela kuotarik ordainduko, eta gaia pasatzen utzi zuen”.

Kooperatibaren aktetan ere argi geratzen da familia guztiek ez zutela erritmo berean ordaintzen. 30.000 pezetako ekarpen handi hori, adibidez, kooperatibista ugarik zuten ordaintzeke, eta juntako bileretan egiten zen horren jarraipena. 1975. urtearen amaierarako, adibidez, 198 familiek zor zuten hasierako kuota hori.

Gaian apur bat gehiago sakondu du Pablo Gorostiaga berak: “Bazkide batzuek ezin zuten euren seme-alaba guztien kuota ordaindu. Kuotak jaisten genizkien zailtasun ekonomikoak zituzten familiei. Baliabide ekonomikoak genituenok, aldiz, kuota osoa ordaintzen genuen”.

Dirua lortzeko ekimen andana egin ziren urte horietan. Herriko artistek eginiko koadroen zozketa izan zen finantzatzeko moduetako bat. Ana lspizuak, adibidez, 15.000 pezetetan baloratutako artelana eman zion ikastolari 1978. urtean, saldu zezan. Beste ekintza asko ere egin zituzten lehen

hamarkada hartan, Pablok oroitzen duenez: “Loteria saltzea, jaietan txosna jartzea... ekintza horiek guztiek aukera ematen ziguten ikasturte erdia finantzatua izateko. Horrekin eta gurasoek jartzen zituzten kuotekin lortzen genuen altxortegia ahalik eta hobekien mantentzea. Egiten genituen ekimen guztiek zuten helburu bera: dirua ez izatea muga bat ikastolan parte hartzeko orduan”.

Horrez gain, “bazkide-laguntzailearen” figura ere sortu zuten, ekarpen ekonomikoak egiteko aukera emateko gurasoak ez ziren pertsonei. Txelo Urkijo Mendigurenek, adibidez, horrela izan zuen lehen harremana ikastolarekin, eta baita Angel Albinarrate Egiak ere. Hala kontatzen du Angelek: “Laudioko enpresa batean lan egiten nengoen garai hartan. Segurtasunari buruzko ikastaro batean geunden ikastolako bi kide gerturatu zitzaizkidanean. Eurek bazuten nire berri eta bazekiten euskararekiko begirunea nuela. Orduan proposatu zidaten bazkide laguntzailea izatea. Bazkide laguntzaile izateak abantaila batzuk ematen zizkizun etorkizunera begira. Seme-alabak izanez gero, lehentasuna izango genuen ikastolara sartzeko orduan, jende asko baldin bazegoen”.

Bazkide laguntzaile asko ez ziren ekarpen ekonomikoa egitera mugatu. Urte batzuk geroago ikastolara eramango zituzten euren seme alabak, eta ikastolaren jardunean buru-belarri sartuko ziren, artezkaritza kontseiluan parte hartuz. Hori da, behintzat, Txelo eta Angelen kasua, baina aurrerago komentatuko dugu hori.

Akordioa La Milagrosa ikastetxearekin

Jardun erdi-publikoa burutzen zuen arren, ikastola, berez, ez zegoen erregularizatua hezkuntza zentro moduan. Hainbat traba eragiten zituen horrek; nagusiena, hauxe: haurrak ez zeudela ofizialki eskolatuta.

“Ez genuen kartillarik, zerrenda batekin eramaten genuen matrikulazioen kontrola”, aitortu du Pablo Gorostiagak. “Ez ginen legalak, baina hezkuntzan zeuden gabezien aurrean planteatu zitekeen beste edozein soluzio bezain legítimoak ginen. Zentro publikoak leporaino zeuden, Laudio 4.000 biztanle izatetik 20.000 izatera pasa zelako 20 urtetan. Enpresek euren instrumentuak baliatu zituzten euren langileen seme-alabei hezkuntza bermatzeko. Gu, aldiz, guraso talde bat ginen, hezkuntza zentro bat eraikitzeko lanetan ziharduena. Inori ez zitzaion bururatu aurka egitea. Ez zuten gustuko izango, baina jan behar zuten, behetik gora egiten ari zelako. Hein batean, kea zen saltzen genuena, baina bagenekien beste toki batzuetan ke horrek sugar ederrak sortuak zituela”.

Hainbat aukera aztertu zituzten hurrek kartilla ofizialak izan zitzaizten. La Milagrosa ikastetxea izan zuten horretan bidelagun. Akordioa sinatu zuten Audioko ikastetxe horrekin eta Hezkuntza Ministerioaren Delegazioarekin. Modu horretan, kooperatibako Oinarrizko Hezkuntza Orokorra egiten ari ziren haurrak “La Milagrosako ikasle” izatera pasa ziren ofizialki. Garai hartan ikastolan aritu ziren ikasleetako askok dute oraindik gordeta mojen Ugarteko eskola horretako kartilla, bertako ikasgelak inoiz zapaldu ez zituzten arren.

Francoren azken hatsa

1975eko urriaren 21ean sinatu zuten akordioa La Milagrosarekin, Franco hil baino hilabete eskas lehenago. Oso aste biziak izan ziren horiek. Irailaren 24an ikastolako ordezkariak bilera bat egin zuten Hezkuntza Ministerioko ikuskariarekin, hezkuntza proiektuaren egonkortasunaz (edo egonkortasun ezaz) hitz egiteko. Azaroaren 4an, aldiz, Arabako Foru Aldundiko arkitektoarekin batzartu ziren, Ikastola berria eraikitzeko erosi nahi zuten lursailaren inguruan hitz egiteko. Erantzun positiboa jaso zuten bertan Diputazioaren partetik: erakundeak argi adierazi zuen Laudion ikastola baten beharra zegoela, eta interesgarritzat jo zuen ‘Laudio’ Kooperatibaren proiektua.

Beste hamaika bilera egin zituzten hainbat entitaterekin, helburu berarekin: urrats berriak egitea hezkuntza zentro berri bat eraikitzea bidean. Erakunde publikoekin hitz egiteaz gain, bankuekin ere hasi ziren harremanetan jartzen, balizko maileguak negoziatzeko.

Modu horretan, 1976ko urtarrilean, kooperatibak 1.530 metro karratuko lursail bat erosi zion Arabako Aurrezki Kutxa Probintzialari. Handik urtebetera, 1977ko abuztuan, egin zuten bigarren erosketa: 4.029 metro karratuko lursail bat erosi zioten Vidrieras de Llodio S.A. enpresari (Villosa).

Horrela eskuratu zituzten eskola berria eraikitzeko 5.559 metro karratuak.

Ikastolaren eraikuntzaren gastuak, aldiz, Aldundiaren esku geratu ziren. Hala adostu zuen ikastolak erakunde probintzialarekin. 1976ko irailaren 28an onartu zen bi aldeen arteko aurreakordioa. Dokumentu horren arabera, eraikin berriaren erabilera kooperatibari lagatuko litzaioke, eta Aldundiak hainbat eskumen izango lituzke trukean: ikasle plazen %25 beretzat gordetzea (kooperatibistak ez ziren ikasleentzat) eta Aldundiko ‘Vascuencearen zerbitzuak’ erabakimen handia izatea kooperatibaren alor nagusietan (kuota finkapenean eta zuzendari zein irakasleen hautaketan, besteak beste).

Urriaren 14an eginiko asanblada orokorrera eraman zuten gaia, eta kooperatibako kide gehienek bozkatu zuten horren alde. Urrats garrantzitsua izan zen hura. Hainbat urtetako gorabeheren ostean, orube sendoa zuen proiektuak, eta norabide argi bat, oraindik urte batzuk falta ziren arren helmugara iristeko.

Gau eskolak

Aldundiarekin aurreakordioa sinatu zenean, Jon Pagoaga Amozarain zuzendari pedagogiko moduan sartu berri zen ikastolan. Bere hitzetan, “kasualitatez” iritsi zen postu hori betetzera. Autopistan lan egiten zuen, eta istripua izan zuen 1976ko udan, Aretan. Ezbehar horren testuinguruan, kuadrilla batekin egin zuen topo: “Ikastolarako zuzendari bat behar zutela entzun nien, eta orduan hurbildu nintzen eurengana, Arrasateko Ikastolako zuzendaria izan nintzela esanez”. Hurrengo astean geratu ziren hitz egiteko, eta orduan proposatu zioten proiektura batzea, lizentziatua zen pertsona bat behar zutelako.

Modu horretan hasi zuen Pagoagak harremana

ikastolarekin, bere jubilaziora arte luzatuko zena. “Ilusio handiko giro batekin” egin zuen topo, baina nabarmendu du zegoen materiala “oso eskasa” zela. “Erronka handia izan zen materiala sortzea. Horrez gain, bazeuden irakasle batzuk magisteritza titulua ez zutenak, eta hasi ziren euren kabuz asteburuetan Bergarara joaten. Lan handia egin zuten, lanorduetatik kanpo egin behar izan baitzuten hori. Andereño gehienak kanpokoak ziren, eta negu partean gurasoen etxeetan geratzen ziren lotan, eguraldi txarra zela eta”.

Urtebete eman zuen Pagoagak zuzendari moduan. Denbora horretan, kezka bat sortu zitzaion: Audioren euskalduntzea edo, hobeto esanda, euskalduntze eza. “Konturatu nintzen oso zaila zela umeak euskaldunak izatea, horren euskaldun gutxi zeuden herri batean”. Hori ikusita, bi urteko eszedentzia eskatu zuen, gurasoekin jarduteko helburuarekin. “Amek, adibidez, bazkaldu ondoren ekartzen zituzten umeak, eta lau t’erdiak aldera itzuli behar ziren eurak jasotzera. Denbora tarte horretan Caritasen gela handi batean biltzen hasi ginen, Ciriako Molinuevo apaizak utzitakoa. 40 ama ingururekin aritzen ginen bertan, euskara ikasten”.

Ekimen garrantzitsua izan zen hura, baina ez lehena. Bost urte lehenago eman zituzten lehen urratsak, 1971ko azaroaren 3an. Euskaltzaindiak antolatutako klaseak eskaintzeari ekin zioten orduan ikastolako kideek, kooperatibaren lokaletan. Bi talde antolatu ziren horretarako. 6-12 urte bitarteko umeek astelehen, asteazken eta ostiraletan zituzten ordubeteko klaseak. Saio horiek amaitu eta jarraian hasten ziren helduenak. Ikastaroen kostua 100 eta 150 pezetakoa zen, hurrenez hurren, eta edozein pertsonak hartu zezakeen parte, ez zen beharrezkoa kooperatibista izatea.

Ikastolatik harago ere egin zituzten urratsak. Alberto Mugida fraideak 1974. urtearen inguruan ekin zion jende talde bati euskara klaseak emateari.

Natxo Urkixok, adibidez, berarekin ikasi zuen hizkuntza. “Nik 14 urte nituenean hasi zen eskolan klaseak ematen, arratsalde. Ondoren, Franco hil ostean, Batzokian hasi zen saioak eskaintzen”.

Euskararekiko interesak nabarmen egin zuen gora Franco hil osteko lehen urteetan. Caritaseko eskolek izandako arrakasta ikusirik, urrats bat harago joatea erabaki zuen Pagoagak. Lantegietara jo zuen, eta klaseak emateari ekin zion Tubacex eta Villosan. “Goizean goiz ematen genituen, goi kargudunei batez ere”. Udaletxeko langileekin ere hasi zen lanean, eta baita Eroskikoekin ere: “Supermerkatu zaharreko goiko pisuan egokitu zuten espazio bat, eta han ematen genituen saioak”.

1977an ekin zioten “gau eskolak” antolatzeari, prefabrikatuetan, astelehen, asteazken eta ostiraletan. Horrez gain, alfabetatze ikastaro bat ere antolatu zuten, euskaldun zaharrei bideratua. “Irakasle pare bat egongo ginen hasieran. Euskaraz zekiten batzuk ere ezagutu genituen eta eurak ere batu ziren taldera. Harremana genuen Basauriko gau eskolarekin eta ikastarotxo bat egin genuen bertan. Irakasle beharra genuen, eta Orozkora joaten ginen euskaldunen bila”. Kariño handiz oroitzen ditu Pagoagak bertan bizitakoak: “Klaseak informalagoak ziren. Ikasleak gazteagoak ziren, eta klaseak amaitutakoan taldetxo bat joaten ginen Gurdigilea jatetxera euskal kantzak abestera, ordu txikietara arte askotan”.

“Olatu” moduan definitu du garai hartan sortu zen euskararekiko grina: “Herrian bazegoen mugimendu eta gogo bat, edozein tokitan sumatzen zena. Kirol eta kultur elkarteek euskarazko esatariak bilatzen zituzten, txirrindula lasterketa ere berdin... kuadrilla osoek eskatzen zituzten euskarazko klaseak. Uholde bat izan zen, eta ez zegoen eskaerari erantzuteko irakaslerik. Jende asko geratu zen kanpoan horregatik. Pena handia izan zen hori”.

Modu horretan hasi zen Audio apurka-apurka euskalduntzen, aurreko hamarkadetako joerari buelta emanez. Gerora etorriko ziren euskaltegiak, D ereduaren ezarpena edota Korrika bezalako ekimenak, baina askoz istorio luze eta mardulagoa da hori.

Barne eztabaidak

Franco hil osteko urteak oso biziak izan ziren Espainiako Estatuan zein Euskal Herrian. Alderdiak legeztatzearekin batera, lehen hauteskundeak egin ziren 1977ko ekainaren 15ean, eta konstituzio berria idazteko prozesua abiatu zen, gatazka askoren erdian.

Audio ere izan zuen eragina zurrumbilo politiko horrek, eta kalean ematen ziren eztabaida askok ikastolara ere egin zuten salto, Milagros Etxezarraga Ipiñazarren hitzetan: “Batzuk komunistak zirela, besteak sozialistak, besteak abertzaleak... kezka handia sortu zen gurasoen artean, irakasleek izan zitzaketen ideiak zirela eta. Baina normala zen hori, gizarte osoa zegoen egoera horretan, ez zen ikastolara mugatzen zen zerbait”.

Maite Larizgoitia Usaolak ere gogoan ditu tentsio horiek: “Guraso batzuk muturra sartzen eta kontrolatzen hasi ziren, baina guk asko egina genuen ordurako”.

Ikastolako aktetan ere jasota daude garai horietan eman ziren hainbat eztabaida. 1976ko urtarrilaren 26ko batzordean, adibidez, ikasleek lortutako euskara mailaren gaineko kezka jarri zen mahai gainean, nahikoa ez zela argudiatuta. Bilera berezi bat deitu zuten handik egun gutxira, gaia sakonki lantzeko.

Otsailaren 23ko juntan, aldiz, irakasleek hartu zuten hitza, gelen gutxieneko garbiketa eskatzeko.

Baina bi kasu horiek anekdotikoak izan ziren gerora etorri ziren beste batzuekin alderatuta. 1976ko urriaren hasieran talka gogorrak egon ziren ikastolaren barruan, Audioko Familien Elkartek azaroaren 21ean egingo zuen manifestaziora atxikitu edo ez ebatzeko. Mobilizazio horren bidez, Latorro auzoa herrigunearekin modu seguruan lotzeko azpiegiturak eraikitzea eskatu nahi zitzaien tokiko zein probintziako agintariei. Kooperatiba Aldundiarekin akordioa sinatzear zegoen garai hartan eta, horregatik, bazkide batzuek ez zuten begi onez ikusten deialdiarekin bat egitea.

1977ko abenduaren 2an, aldiz, irakasle talde osoak egin zuen bat zentral sindikalak, lan gabekoen komiteak eta despedituen komiteak deitutako lanuztearekin. Jarrera hori ez zen guraso batzuen gustukoa izan. Irakasleen aurka gaizki esaka aritu ziren eta kexa formal bat igorri zioten juntari. Horren aurrean, irakasleek beste idazki bat helarazi zuten, euren erabakia defendatzeko.

Bi bilera egin behar izan zituzten gaia bideratzeko, abenduaren 6an eta 9an. Eztabaida ez zen erraza izan, ziur, baina erabaki garrantzitsu batzuk hartzeko balio izan zuen behintzat. Besteak beste, batzordeak ebatzi zuen irakasleek grebarako eskubidea zutela, eta ez zegoela langileak zigortzearen alde.

Aurrekari garrantzitsua izan zen hura gerora etorriko ziren beste deialdi batzuei begira. Ikastolako aktetan jasotzen denez, 1979ko otsailaren 2an berriz jo zuten grebara irakasleek, Euskal Herrian bizi zen egoera politikoaren testuinguruan.

Erlijioak klaseetan zuen presentziak ere sortu zuen eztabaida. Akten arabera, irakasleek 1978. urtean plazaratu zuten ofizialki erlijioa ikasgai moduan ematen jarraitzearen gaineko zalantza (garai hartan Carlos apaizak ematen zituen klase horiek).

Dena den, auzia ez zen soilik erlijioa bai ala erlijioa ez; hezkuntza planteamendu osoa zegoen eztabaidagai. Maite Larizgoitiak argi du “pedagogia berritzailea” ezarri nahi zutela ikastolan, “abangoardista”: “Betiko zentro erdaldunekin alderatuta, gurea oso aurrerakoia zen. Oso pedagogia berritzailea geneukan, umeak ziren erdigunea”.

Horrekin bat egiten du Maribi Cascallana Garaiok ere: “Batzuk nahi genuen umea zoriontsua izatea eta eduki batzuk berez, jolasen bidez bereganatzea. Beste batzuk, aldiz, esaten zuten ikastolaren helburua haurrek emaitza onak lortzea zela”. Bere hitzetan, jende askok alde egin zuen ikastolatik garai hartan, eredu pedagogikoarekin ados ez zegoelako.

Lamuza parkea eta Galiziako Etxeko lokala, azken geltokiak

Lehen aipatu dugunez, txaletetik prefabrikatuetara hedatu zen ikastola lehenbizi, eta Galmakara egin zuen salto gero. Hala ere, toki aldaketa horiek guztiek ez zuten espazio beharra guztiz asetu. Urteak aurrera joan ahala, leku premia handiagotzen zihoan ikastolan.

Egoera ikusita, gurasoek Villosaren ateak jo zituzten berriz 1976ko udan, baina enpresak erantzun zien ez zuela lokal gehiago uzteko aukerarik. Beste aukera batzuk aztertu zituzten orduan, eta azkenean gutun bat bidali zioten Audioko Udaleko kultur saileko arduradunari, honek Aldundiarekin hitz egin zezan, Lamuza parkeko gela bat lagatzea proposatzeko.

Orduan hasi zen ikastola Lamuza parkeko azpiegiturak erabiltzen. Modu horretan, 1977-1978 ikasturtea txaletean eta Urkijo Markesen jauregian hasi zuen ikastolak. Handik gutxira (1977ko apirilean) Villosak jakinarazi zuen aurrefabrikatuen

lursaila saldu egin zuela. Gauzak hala, bertatik ere alde egin behar izan zuen ikastolak, eta Lamuza parkera mugitu zuten azpiegitura guztia. Barrakoi bat jarri zuten parkean, 1978. urtera arte iraun zuena.

1978ko apirilean, aldiz, Galiziako Etxeak lokal batzuk utzi zizkion Ikastolari, alokairuan, hilero 12.000 pezeta ordaintzearen truke. Kasu honetan, gurasoek ez zuten diru hori euren poltsikotik jarri behar izan, Audioko zein Okondoko Udalek ikastolari dirulaguntza bat ematea onartu baitzuten. Lehenak 398.640 pezeta eman zizkion kooperatibari (1.812 pezeta ikasleko). Bigarrenak, aldiz, 6.000 pezetako laguntza bideratu zuen. Hala ere, lan handia egin behar izan zuten espazioa atontzeko, Milak oroitzen duenez: “Ez zegoen ezer, gurasoek egin zuten dena: margotu, konpondu antolatu...”.

Eraikin berria martxan

Lamuza parkeko eta Galiziako Etxeko ikasgela prekarioek iraungitze data zuten. Ordurako, kooperatibako kideek bazekiten ikastola berria eraikiko zela, prozesua nahi baino geldoagoa izaten ari zen arren. Dragados y construcciones enpresari esleitu zitzaion ikastola eraikitzeako obra. 1978ko martxoan hasi behar ziren obrak, baina apirilean oraindik ez ziren abiatu.

Dena den, kooperatibako kideek beste kezka batzuk ere zituzten buruan. Laster prest egongo zen eraikin berria, eta ikastola egoera “alegalean” zegoen oraindik. Tramite maratonia egin behar izan zuten egoera bideratzeko. Maiatzaren 20an aurkeztu zuten ikastolan klaseak emateko dokumentazioa, Hezkuntza Ministerioak Gasteizen zuen delegaritzan. Ordurako jada hasiak zeuden ikastola eraikitzeako obrak, urtebetez luzatuko zirenak.

Haurren begiradatik

Ikusi dugunez, oso garai bizi, zail eta korapilatsuak izan ziren ikastolaren hastapenekoak. Baina jende orok ez zituen hala bizi izan. Garai hartako ikasleek, adibidez, beste modu batean begiratu zioten urte horietan egondako ezegonkortasunari.

Belen Aldama da horren adibide. Bigarren promozioiko ikaslea izan zen, eta toki batetik bestera saltoka igaro zuen 1970eko hamarkada: txaletetik prefabrikatuetara, parkera ondoren eta Galiziako Etxeko lokalera gero, azken hiru urteak eraikin berrian amaitzeko. Hala ere, aldaketa horiek “emozioz” bizi izan zituztela du gogoan. “Esperientzia ezberdinak bizi izan genituen gainera, beste eskola batzuetan ez zituztenak, mendi irteerak kasu”.

Antzeko oroitzapenak ditu Aitor Goitia Gonzalezek. Barrakoietan, adibidez, “basati” hutsak zirela uste du: “Toki guztietatik aritzen ginen jolasten, pozik bizi ginen”. Galmakatik, aldiz, bertara iristeko bidai luzeak ditu gogoan, baina pozik egiten zituztela ziurtatu du: “Jendea kezkatzen zen ez zegoelako jolasteko toki eta aterperik. Guri, aldiz, ez zigun axola horrek, kalean geunden uneoro. Ikasle moduan ez genuen ezegonkortasunik sumatzen, gurasoek sentitzen zuten hori. Oso zaila izan zen garai horretan egin zuten apustua, eurei esker nago hemen”.

Baina, hamarkadaren amaierarako, bazirudien gurasoek ere lasaiago arnastu zezaketela. Ikastolak ia hamar urteko ibilbidea bete zuen, eta eraikin handi eta berri bat zuen esku artean, lanabes nagusia izango zena hurrengo hamarkadetan etorriko ziren erronkei aurre egiteko.

1979-1989

Hazkundera eta egonkortzea

1970eko hamarkadaren amaiera oso garai bizia izan zen Laudion. Frankismoan isilpean aritutako mugimendu guztiak azalera atera ziren, ordura arte ikusi gabeko lurrikara kultural, sozial eta politikoa sortuz.

Langile mugimenduak loraldi oparoa izan zuen urte horietan. 1976ko martxoaren 3an Gasteizen egondako sarraskiak grebara eraman zituen Laudioko milaka langile, eta hortik aurrera biderkatu egin ziren gatazkak herriko fabriketan, hitzarmen eta lan baldintza hobek lortzeko.

Aretako Lipmesa enpresan jazo zen borroka horietako bat. Grebara jo zuten langileek, eta zuzendaritzak 40 langile inguru kaleratuta erantzun zuen. Juan Mari Ugalde Etxabe zegoen kaleratuen artean. Lanik gabe, Arrankudiagako etxebizitza batzuetan “txapuzak” egitera pasa zen.

Dena den, ez zuen asko iraun langabezian. Ikastolako gurasoa zen garai hartan, eta igeltsero moduan egin ohi zuen ekarpena auzolanetan. Baina, halako batean, modu boluntarioan egiten zuen hori ofizio bilakatu zen. Hala oroitzen du Juan Marik berak: “Egun batean Patxi Goitia etorri zen nigana esanez ea biharamunean ikastolako eraikin berrira joan nintekeen, eskolazain moduan

aritzera”. Hasieran ulertu zuen ohiko auzolanetan aritzeko zela, baina azaldu zioten ezetz, langile moduan aritzeko zela. “Gero esan zidaten bertan bizi behar nuela... nola bertan bizi? Ba bai, bertan igaro ditut 28 urte”.

1979ko uztailaren 7an bilakatu zen Juan Mari ikastolako atezain. Buruan iltzatuta du data, “San Fermin eguna zelako”. Ondo oroitzen du baita zer nolako egoerarekin topo egin zuen: “Bunker handi bat zen ikastola. Ez zegoen inor, ni bakarrik lanean. Obra amaitu berri egon arren, sekulako lana zegoen oraindik egiteke. Eraikina egina zegoen, baina oso zikin. Abuztuan eta irailean guraso asko etorri ziren garbiketan aritzera, sekulako lana egon zen hemen. Horrez gain, dena ez zegoen amaituta. Beheko eskailerak, adibidez, Gabonetarako amaitu zituzten”.

Lana ez zen eraikinaren inaugurazioarekin amaitu, Juan Mariren hitzetan: “Nik beti esan dut hemen bi eskolazaintzako haina lan dagoela, bata goizez eta bestea arratsalde. Bestela, lana ez da inoiz amaitzen”. Gauzak hala, asteburuetan ikastolan biltzeko ohitura hartu zuen guraso talde batek hurrengo urteetan, egiteke zeuden obra txikiak burutzeko. “Egin beharreko ‘txapuzen’ zerrenda egiten genuen. Arazo gehienak urarekin

eta berogailuekin genituen. Argindarrarekin ere, baina hori fluoreszente bat edo beste aldatzea baino ez zen. Zeozer matxuratzen bazen asteburuan konpondu behar zenuen bai ala bai, astelehenerako dena prest egoteko”.

Aldaketa handia bizi izan zuen ikastolak. Hamarkada bat nomada moduan aritu eta gero, eraikin handi eta moderno batean zentralizatu zuten hezkuntza proiektu osoa. Hori “opari” moduko bat izan zen, Belen Aldamaren hitzetan: “Juan Mari garai horretan instituzio bat zen guretzat, ordura arte ez genuen izan inolako atezainik”.

Aitor Goitia Gonzalezek ere antzeko eran oroitzen du edifizio berrira sartzea: “Frontoi bat geneukan, futbolean jokatzeko zelai bat... ordura arte gure bizitza gehiena kalean igaro ostean. Eraikin polita, handia... audioarren inbidia ginen une horretan!”.

Ainhoa Uriartek, bere aldetik, Arrañora joaten zirela du gogoan, obren bilakaera ikustera. “Eraikuntza-lanek ikusmira handia sortu zuten gugan, baita familia moduan ere. Orain ez dago espaziorik ia erratz bat gordetzeko ere, baina gure garaian gelak soberan genituen, oso handia iruditzen zitzaigun”.

Garbiketaren erronka

Horren eraikin handia izateak baditu desabantailak ere. Mantentze zereginez gain, biderkatu egin ziren baita garbiketa lanak ere. Ikastolak hiru garbitzaile izan zituen 1970eko hamarkadan zehar. Pilar Peñil izan zen lehena, txaletean eta prefabrikatuetan. Begoña De la Vallina Etxebarria batu zen gero, Lamuza parkeko eta Galiziako Zentroko gelak zabaldu zirenean. Conchi Gonzalez, aldiz, eraikin berrian hasi zen lanean. Handik gutxira, Amaia Nuñez Gonzalezek hartu zuen Pilarren lekukoa, hau jubilatatu zenean.

Langile horiek heldu zioten ikastetxearen eguneroko garbiketari. Ez zen erronka makala. Lanaldia, berez, zortzi ordukoa zen arren, goizeko lehen ordutik iluntzera arte luzatzen zen, Amaiak kontatu duenez: “6:30etik 8:30era aritzen ginen lehenbizi. Ondoren, 14:30etik 16:00etara egiten genuen lan, eta ikasleak klasetik ateratzean jarraitzen genuen”.

Garbiketa handiena, aldiz, oporraldietan egiten zuten, ikasleak ez zeudela probestuta. “Uztailaren 10era arte egiten genuen lan, eta irailaren 1ean itzultzen ginen”. Tarte horietan garbitzen zituzten, adibidez, ikasleek mahaietan eginiko marrazkiak.

Kristalak garbitzea zen lanik gogorrena, Begoren aburuz: “Nahi genuelako egiten genuen, ez zigun inork agintzen, baina gu oso astakirtenak ginen, ez genuen inolako segurtasun neurririk erabiltzen. Amaia barrutik aritzen zen eta ni kanpotik”.

Istripuak izatera iritsi ziren. Bego leihotik erori zen behin baina, zorionez, ez zen zauritu, kiroldegiazen sabaian amaitu zuelako. “Sabaiak aguantatuko ez balu eta behera erori izan banintz, ez nintzateke hemen egongo (...) Gaur egun enpresa bat arduratzen da lan horiek egiteaz, baina bere garaian ez zegoen dirurik kristal garbitzaile bat kontratatzeko”.

Hasierako hirukoteari laugarren langile bat batu zitzaion jardun erdiz 1990eko hamarkadan, ikastolako azpiegiturak handitu zirenean. Gaur egun, jubilatuta daude Amaia eta Bego, ikastolako garbiketaren lekukoa utzita.

Conchi Gonzalezek, aldiz, ez zuen erretiratzeko aukerarik izan. Lanean zegoela hil zen, iktusak jota. Bere omenez landatutako arteak zutik dirau Lehen Hezkuntzako jolastokiaren alboko belardian.

Ez da lan xamurra garbiketarena. Ondorio fisikoak eragin dizkie beharginei. “Mina dugu gorputz osoan, eta artrosia eskuetan”, azaldu du Amaiak, baina segituan gaineratu du pozik oroitzen dituela ikastolan igarotako urteak. “Hau ez zen beste enpresa bat, ikastola zen. Eta gu, langileak izateaz gain, ikastolako gurasoak ere baginen, eta horren alde egiten genuen borroka. Hori dela eta, gehiago sakrifikatzen ginen”.

Gainontzeko langileekin garatutako harremanak dituzte bereziki gogoan. “Jon Pagoagak, adibidez, Radio Llodio irratiara deitzen zuen guri abestiak dedikatzeko, eta eguerdian kafe bat hartzen

genuen elkarrekin. Horrelako anekdotak ez dituzu inoiz ahazten. Gure lana gogorra zen, bai, baina jendea oso jatorra zen, ez zuten langileen arteko ezberdintasunik egiten. Lantalde bat ginen ikastolako langile guztiak”.

Jantokia

Eraikin berriarekin batera, zerbitzu berri bat eskaintzeari ekin zion ikastolak, ordura arte egon ez zena: jantokia. Carmen Garayo Azcuenaga izan zen lehen sukaldaria, Ani Goti Ibarrondorekin batera. Etxeetan neskame aritutakoa zen Carmen. Anik, aldiz, bere alaba ikastolan matrikulatu berri zuen jantokian lan egiteko deialdia azaldu zenean. Lehen urtean langile autonomo gisa aritu ziren eta kontratupekoak bilakatu ziren ondoren. Ana Bombin Gabiñak hartu zuen Carmenen lekukoa 1990eko hamarkadan, eta handik urte batzuetara sartu zen Asun Barbara Ibarra.

Ani, Ana eta Asunek elkarrekin oroitu dituzte jantokiaren nondik norakoak. Euren hitzetan, hasieran 100 ume inguruk bazkaltzen zuten, “Orozko eta ingurukoak gehienak”.

Hori horrela, bilakaera handia izan du jantokiak. Gaur egun 460 ikasle inguruk bazkaltzen dute bertan, eta 13-14 pertsona daude lanean: hiru sukaldean eta 10-11 jantokian, hezitzaile lanak burutzen. Espazioak ere biderkatu dira, langileek azaldu dutenez: “Orain lau esparru daude jateko: bi goiko eraikinetan eta bi behean. Lehen denek bazkaltzen zuten goian. Ordutegia ere aldatu da”.

Hala ere, jantokiaren mekanikaren ardatza egonkor mantendu da urteetan zehar. Sukaldariak goizeko zazpitan sartzen dira, egun horretako bazkaria prestatu eta hurrengo eguneko zenbait gauza aurreratzen. Zerbitzatu eta dena batu behar dute jarraian, arratsaldeko lauretan ateratzeko.

Menuan bai egon direla aldaketak, Aniren hitzetan: “Hasieran, jantokian aritzen ziren gurasoek zehazten zuten menua. Hori prestatzera mugatzen ginen gu. Hori horrela izan zen lehen hamar urteetan. Ondoren, gure gain geratu zen zer prestatu zehaztea”.

Menuak menu, filosofia berdinari eutsi diote urteetan jantokian: herriko saltokietatik eskuratu dituzte otorduak prestatzeko osagaiak. “Oso erosketa potenteak egiten genituen eta egiten ditugu Laudioko dendetan. Gaur egungo hornitzaile batzuk ia hasieratik zeuden berdinak dira gainera”.

Eginiko lanak fruituak eman zituen. Ikasle askoren memorian iltzatuta geratu dira jantokiko dilistak, arraina edota mamia, onerako edo txarrerako. Aiara Murgak, behintzat, oroitzapen polita du gordeta: “Etxean sarritan esaten genuen jantokiko janaria bertakoa baino hobea zela”.

Hezkuntza proiektua definitzen

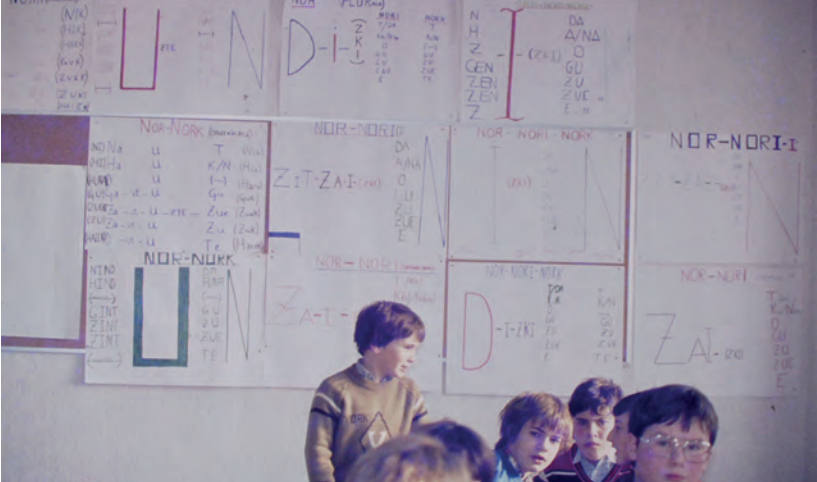
Espazioaren aldetik soilik ez, hezkuntza proiektu gisa ere hazkuntza eta egonkortze nabaria bizi izan zuen Laudio Ikastolak 1980eko hamarkadan. Orduan sartu zen Joseba Biguri lanera, idazkaritzan hasieran, eta gerente moduan urte batzuk geroago. Bere hitzetan, ordurako ikastola “erreferentziazko gunea” zen herrian. “Diktadura batetik atera berri ginen, demokrazia hasi berri zen, eta ikastolak bat egin zuen orduan zegoen giroarekin. Horren eraginez, ikastolak sekulako hazkundera izan zuen bat-batean. Garai hartan, eskola publikoen erdia desagertu zen, eta ikastola lerro bakarretik bi lerrora pasa zen eta gero, hirugarren lerroa ireki zen. Kasu batzuetan, ezin genuen jende guztia hartu”.

Hazkunde horri erantzuteko, irakasle berri asko kontratatu zituzten, Lourdes Oleaga Elordui tartean. Bere hitzetan, “oso modernoa” izan zen ikastolarekin izan zuen lehen harremana: “Urte horretan Iñaki Mendiguren sartu zen zuzendari bezala eta bere ideiak ekarri zituen; ikastola berritu nahi zuen”.

Lourdesen arabera, horrek eragina izan zuen irakasle moduan sartzeko egin zioten elkarrizketan: “Ez dut elkarrizketa hori inoiz ahaztuko. Bertan zeuden ikastolako juntako kideak, baina baita irakasle batzuk eta zenbait ikasle ere. Galdetu zidaten lehen gauza izan zen ea ezagutzen nituen *Las teorías de euskaldunización de Alava según Lasa*. Imajinatu zer nolako aurpegia jarri nuen”.

Kontua ez zen hor amaitu. “Ondoren, beste gela batera eraman ninduten. Bertan zeuden Oinarrizko Hezkuntza Orokorreko (OHO) 6, 7 eta 8. mailako ikasle guztiak, klasea eman zieten irakasle guztiekin batera. Galdera zaparrada egin zidaten guztien artean”.

Hori guztiaren ondoren, Lourdesek nahiko argi zeukan ez zutela kontratatuko, baina handik

1979-1989: HAZKUNDEA ETA EGONKORTZEA

gutxira jaso zuen Joseba Biguriren deia, bigarren lan-elkarrizketa baterako hautatu zutela esanez. “Bigarren lan elkarrizketa hura lehenengoaren antzekoa izan zen: gela batean sartu eta beste galdera zaparrada bat egin zidaten ikasle eta irakasleen artean”.

Bigarren saio horren ostean kontratatu zuten, baina sorpresak ez ziren hor amaitu Lourdesentzat: “Ordura arte zegoen ikasketa sistema oso ona izango zen, nik ez dut zalantzan jartzen. Baina gogoan dut nire matematiketako lehen azterketa amaitzean ikasleei azterketak ematea eskatu nienean, hauek harritu egin zirela. Esan zidaten etxera eramateko ohitura zutela, bertan amaitzeko”.

Gauzak hala, “sekulako lanketa” egin behar izan zuten hurrengo hilabeteetan, Lourdesen aburuz. “Izan ere, 1981ko ekainean aterako ziren ikastolatik lehen promozioko ikasleak”.

Oztopoak oztopo, 1980ko hamarkadako lehen urte horietan finkatu zen ikastolako hezkuntza proiektua izango zena, guztion gusturako izan ez zen arren. Joseba Biguriren arabera, “bi ideologia” zeuden “gurasoek seme-alabentzako nahi zuten irakaskuntza motari” begira: “Batzuk ez zuten onartu erlijioa albo batera uztea, irakaskuntza tradizionalaren aldekoak zirelako. Lehia egon zen bi ereduen artean eta familia batzuek alde egin zuten ikastolatik, gehienak zentro pribatuetara”.

Eztabaidak eztabaida, ikastola indartuta atera zela uste du Josebak: “Ikastola erreferente bilakatu zen Laudio, eta baita Araban ere. Garai hartan

ikastola txikiak sortzen hasi ziren lurraldeko beste toki batzuetan: Legution, Abetxukon, Agurainen, Lantziegon, Lapueblan... Zentro horiek oso txikiak ziren, baina Laudio Ikastolak sekulako indarra egin zuen Ikastolen Elkartearen barruan horiek indartzeko”.

Garai hartan ezarri zuten ikastolako materiala kudeatzeko sistema, bere unean nahiko berritzailea izan zena, eta gaur egun arte mantendu dena: liburuak ikasturte batetik bestera pasatzea. “Guk ez diegu sekula ikasleei eman ekarri beharreko liburuen zerrenda, kuoten barruan material guztia sartzen zelako”, zehaztu du Lourdesek. “Liburuak gorde egiten ziren urte batetik bestera, eta horren kontrola eraman behar genuen hiru hilean behin, nahiko aitzindariak izan ginen horretan”.

Lourdesek aipatutakoa zuzenki erlazionatuta dago “kuota bakarreko sistemaren” ezarpenarekin. “Kuota mota horietan gastu guztiak sartzen ziren, familia mota guztietan pentsatuz”, azaldu du Joseba Bigurik. “Bazkide berriei esaten genien ikasleek amantala besterik eraman behar ez zutela, gainontzeko gastu guztiak kuota barruan sartzen zirelako”. Horrez gain, dirulaguntza sistema planteatu zuten familia ugariantzat, “bazkide guztiek ordainduta”.

Klaseak euskalduntzen

Hezkuntzan emandako aldaketei gehitu behar zaie euskararen erabileran emandako bilakaera. Izan ere, 1980ko hamarkadaren hasieran, gaur egungo ikuspegitik ikusita paradoxikoa dirudien arren, euskararen presentzia erlatiboki murrizta zen Laudio Ikastolako klaseetan. Hala dio Lourdesek: “Klase formala gazteleraz ematen zen eta euskaraz egiten zen ikasle eta irakasleen arteko harremana. Hori horrela zen klase guztietan, euskarazko klasean izan ezik”.

Baina laster ekin zioten egoera horri buelta emateari. Emiliano Diez Diez 1984an sartu zen irakasle, eta ordurako jada erabaki garrantzitsu batzuk hartuak zituen zuzendaritzak. Hala oroitzen du berak: “Euskaldunak zirenek irakurketa eta idazketa prozesua euskaraz egiten zuten eta besteek gazteleraz. Une batean erabaki zen guztiek ibilbide berdina egin behar zutela. Orduan, guztiak hasi ziren irakurketa eta idazketa euskaraz ikasten”. Emilianoren ustez, oso urrats garrantzitsua izan zen hori, “baina ez zen erraza izan”.

Lourdesez ere oroitzen du hamarkadaren hasieran hasi zirela klase batzuk euskaraz ematen, “apurka apurka”. Matematika izan zen lehenengoetako bat. “Oso grafikoa zenez, iruditu zitzaigun erraza izango zela euskaraz ematea. Ondoren etorri ziren natur zientziak, eta gero beste batzuk”.

Lan handia izan zuten material guztia euskalduntzen. “Kanpoan egiten ziren hainbat ikastarotara joaten ginen, berritzeko asmotan”, azaldu du Lourdesez. “Ondoren etorri ziren Saiokako liburuak, eta Elhuyarren matematiketarako hiztegi teknikoa ikusi nuenean aluzinatu egin nuen, hura zen nire salbazioa. Nik ez nekien MKT esaten, *Mínimo Común Múltiplo* baizik”.

Ikastolan emandako bilakaera erabat lotuta egon zen herriko gainontzeko ikastetxeetan emandakoarekin. Alberto Atxabal Puertas zinegotzia zen garai horretan, eta Udalaren barrutik bizi izan zuen prozesua. “Euskara Batzordea sortu zen udaletxean, eta D eta B ereduak sustatzeari ekin zitzaion”. Eskola ia guztietan egin zituzten bilerak gurasoekin, bi eredu horien ezaugarriak azaltzeko. “Udaletxeko talde psikologikoa ere etortzen zen gurekin, azaltzeko eredu horiek ez zirela arriskutsuak, aberasgarriak baizik”. Albertok aitortu duenez, bazegoen beldur apur bat gurasoen artean, eta beldur hori kentzea izan zen Euskara Batzordearen

lana. “Lau urteko prozesua izan zen. Behin martxa hartuta, ez zen beharrezkoa izan horrekin jarraitzea”.

Handik urte batzuetara, 1993an, beste urrats garrantzitsu bat eman zuen ikastolak hizkuntzari begira, Eleanitz proiektuarekin. Ingelesa irakasten hasi ziren, lau urteetatik. Horrek ere piztu zuen eztabaida, Emilianoren esanetan: “Kostatu zitzaigun guraso zein irakasleak konbentzitzea, euskarak pisua galduko zuenaren beldurra zegoelako. Baina emaitzak hor daude: euskara indartu egin da urteen poderioz, baina ingelesa ere, eta gaztelania ez da galtzaile atera”.

Langileen antolakuntza errotzen

Atal honen hasieran esan dugu langile mugimenduak loraldia bizi izan zuela frankismoaren osteko urteetan, eta Laudio Ikastola ez zen salbuespena izan. 1980eko hamarkadan egin ziren lehen hauteskunde sindikalak ikastolan. Hiru ordezkari hautatu zituzten orduan: Ane Landeta, Mariasun Laresgoti eta Conchi Gonzalez. Hala oroitu du Anek: “Lehen biak irakasleen izenean gindoazen, eta Conchi beste langileen izenean zihoan. Enpresa Batzordea osatzerako orduan beti saiatu gara irakasleak ez ziren langileak ere kontuan hartzen”. Orduan hasi ziren ikastolako lan harremanak arautzen, Ikastolen lan hitzarmenaren bidez, “ordura arte paktoen bidez funtzionatzen baitzen”. Aneren aburuz, langileen asanblada izan da mugimendu horren guztiaren “ardatza”: “Bertan hartzen dira barneko zein kanpoko aferei buruzko erabaki guztiak”.

Barraren bi aldeetan

Jada aipatu dugu: ikastolak garai oparoa bizi izan zuen 1980eko hamarkadan. Baina trabak ere ez zitzaizkion falta izan. Oztopo guztien artean,

ekonomikoa zen nabarmenena. Erakunde publikoekin hitzartutako dirua ez zen beti garaiz iristen, eta askotan ez zen nahikoa ikastolan garatu nahi zen guztia egiteko.

“Ikastolak diru sarrerak behar zituen bizirik irauteko, eta horren inguruan mugimendu oso zabala sortu zen, ilusioz betetakoa. Familia guztiek parte hartzen zuten”, azaldu du Emilianok. Berak mugimendu horren bitartez izan zuen lehen harremana ikastolarekin, Herriko plazan zegoen tabernan txandak egiten.

Aurreko hamarkadan ireki zuten gurasoek lokal hori, Olentzeroren antolakuntzaren testuinguruan. Hala oroitzen du, behintzat, Pablo Gorostiagak: “Jose Maria Arbideri eskatu genion Gabonetako jaietan taberna bat irekitzeko. Gaztainak prestatzen genituen, taloak txorizoarekin... giro ederra sortzen zen, euskal musikarekin”.

1977. urtean izan zen hori, ikastolako akten arabera. Ikastolako bazkideen artean antolatu zuten dena, baina herriko beste talde batzuen laguntzarekin: Haziak, Goizea, Euskara, Arloteak, Larra eta Areta Beti. 16 egunez egon zen zabalik lokala Gabon horietan, emaitza ekonomiko oparoarekin: 180.396 pezeta lortu ziren guztira.

Dinamika horrek 1980eko hamarkadan izan zuen jarraipena, dozenaka guraso eta herritarren parte

hartzeari esker. Mikel Ayestarentzat ere hura izan zen lehen kontaktua ikastolarekin, guraso izan eta artezkaritza kontseiluan buru belarri sartu baino 15 urte lehenago. “Nire kuadrillan txandak egiten genituen. Gurasoek tortillak egiten zituzten etxeetan, eta txanda egiten genuenok arduratzen ginen saltzeaz”.

Antzeko oroitzapenak ditu Alfonso Elorza Gutierrezek. Lanetik ateratzen zenean joaten zen bertara, arratsaldeko txanda egitera. Bere hitzetan, “ohiko txikiteo taberna bat” zen ikastolarena, garai hartan zeuden beste hainbaten modukoa. Ateratzen zen dirua zertarako baliatu, horretan zetzan ezberdintasuna. Txangoak edota eskolaz kanpoko ekintzak finantzatzeko baliatzen zuten taberna. Belen Aldamak, adibidez, oroitzen du bertan txandak egitea egokitu zitzaiola, bere ikaskideekin batera, “ikasbidaiarako dirua lortzeko”.

Herriko plazakoaz gain, beste hainbat kokaleku izan zituen tabernak, Maribi Cascallanak zehaztu duenez: “Geltoki alboan egon ginen bi urtez. Eroski zaharraren alboan izan genuen gero. Herriko Plaza berria eraiki zenean, aldiz, beste lokal bat eman ziguten Lauri tabernaren alboan. Baina ez ginen irekitzera iritsi. Garai hartan bagenuen jada beste mentalitate bat, eta argi genuen behar genuen finantzazio guztia ezin genuela gure kabuz lotu, udalen eta Hezkuntza Sailaren babesa behar genuela”.

“Zabaldu euskara, Araba Euskalduna”

1983ko abuztuko uholdeek hankaz gora jarri zuten Laudio. Ikastolan ere izan zuten eragina euriteek baina, era berean, zortea izan zuten. “Eraikina maldan behera kokatuta zegoenez, urak ez zuen horrenbeste kaltetu”, oroitu du Alfonso Elorzak, “herriaren erdigunean jazo zen eragin handiena. Herriko plazan genuen tabernan 4-5 metroko altuera hartu zuen urak, eta dena berregin egin behar izan genuen gero”.

Baina 1983ko abuztuko txikizioak ez zuten Laudio geldiarazi. Ur-oldeak elkartasun-oldeari eman zion paso. Herritar andana bildu zen herria berregiteko lanetan.

Auzolan eta elkartasun espiritu horren beste adibide bat izan zen handik bi hilabetera, urriaren 23an, ospatutako Araba Euskaraz jaia. Ekimenaren 3. edizioa izan zen, Laudion zein Aiaraldean egiten zen lehena, eta ordura arte eginiko arrakastatsuen bilakatu zen, Joseba Biguriren ustetan: “Guretzat gauza erabat berria zen, ez genekien zer zen. Herria izan zen antolatzaile nagusia. Ikastolak jarri zituen gauza bakarrak azpiegitura, leloa (*Zabaldu euskara – Araba Euskalduna*) eta kudeaketa orokorra izan ziren, baina herriko taldeak izan ziren mugitu zirenak”.

Josebak nabarmendu duenez, garai horretako Araba Euskaraz jaiaren helburua ez zen, berez, ikastolarentzako dirua ateratzea. “Lortu zen dirua herriko eragileen artean banatu zen. Ikastolak zati txiki bat jaso zuen proiektu txiki batentzat, baina gainontzekoa euskara eragileen artean banatu zen”.

Dantzatu ezin bada ez da nire ikastola

Soka luzea ekarri zuen 1983ko Araba Euskaraz hark. Arabako dantzari talde batek emanaldia eskaini zuen bertan, eta saioak ikusmira handia sortu zuen ikastolako gurasoen artean.

Bertan sortu zen hazia ereitea baino ez zen falta, eta Mariasun Irazabal Gallastegirengana jo zuten horretarako. Hala oroitzen du berak: “Guraso batek galdetu zidan ea ni dantza talde batean aritutakoa nintzen. Baietz erantzun nionean proposatu zidaten umeei dantzak irakastea eskolaz kanpoko ekintza moduan, jota eta arin-arina irakasteko”.

Mariasun egona zen lehenago ere dantza klaseak ematen, 1970eko hamarkadaren amaieran, ikastola Lamuza parkean zegoen garaian. Orduan antolatu zituzten lehen dantza emanaldiak, baina taldeak ez zuten aurrera egin.

Gauzak hala, proposamenari heldu eta deialdia zabaldu zuen Mariasunek, eta espero gabeko erantzuna jaso zuen: “20 ume baino gehiagok eman zuten izena, adin desberdinetakoak, eta ni bakarrik nongoen irakasle moduan”. Bi taldetan banatu zituen ikasleak, adinaren arabera. “Jota eta arin-arina astunegiak ziren ume txikientzat. Gauzak hala, ordu erdi kontu kontari aritzen

ginen, eta beste ordu erdia dantzan, baina jolasak baliatuta. Horrela hasi ginen, eta primeran atera zen”. Gurasoen inplikazioa du Mariasunek bereziki gogoan. “Itzel portatu ziren eta buru-belarri sartu ziren proiektuan”.

Hala ere, “arazotxo” bati ere egin behar izan zioten aurre, etxe barrukoa, gainera: “Bi ordu eskatu genituen dantzak egiteko, baina bi ordu horiek futbolarenak ziren, eta ezin ziren mugitu. Beste ekintzak nahieran moldatu zitezkeen. Baina futbola ojo! Ukitu bez!” . Azkenean lortu zuten bi orduko saioa eskaintzea; hori bai, beste espazio batean. “Asko amorrarazi ninduen kontu horrek”, aitortzen du Mariasunek.

Baina horrek ez zuen taldearen arrakasta eta hazkundera gelditu. Handik hiru urtera plazaratu zituzten emaitzak, 1986ko Amurrioko Araba Euskaraz jaian. Erakustaldi “zoragarria” izan zela oroitzen du Mariasunek. “Trenez joan ginen Amurrora. Renfek tren txiki bat prestatu zigun, ikurriña txiki batzuekin aurreko aldean. Bertan joan ziren 45 haur inguru. Guraso bakoitzak 10 umeren ardura zeukan”.

Oihartzuna izan zuen emanaldi hark. Hurrengo urtean 60tik gora ume batu ziren taldera. Orduan hasi ziren Herri Urratsera joaten, horretarako Mariasunek “sekulako lana” egin behar zuen arren: “Hilabete bat lehenago eskatu behar genion baimena Polizia Nazionaleari, muga zeharkatu behar zelako. Gurasoen baimen guztiak tramitatu behar nituen bertan, giza trafikoa egiten ez nuela ziurtatzeko”. Autobus batean joaten ziren. Mugara heltzean polizia igotzen zen paper guztiak hartzera eta haurrak banan-banan behatzera. Ez zen txantxetako gauza: “Umeren batek kontrola pasatzen ez bazuen bertan geratu behar ginen guztiak”. Zorionez, ez zitzaien inoiz halakorik gertatu. “Beste batzuei, aldiz, bai gertatu zitzaien. Zortea izan genuen”.

Handik gutxira lortu zuen dantza taldeak bere arrakasta puntu gorenena. “80 ume izatera iritsi naiz, niretzako bakarrik, baina oso pozik egon naiz, ume nagusiek txikiekin laguntzen ninduten eta”. Ume horietako bat zen Iratxe Ugalde. Handik urte batzuetara berak hartu zuen Mariasunen lekukoa irakasle gisa, eta horretan aritu da gaur egun arte.

Euskara klaseetatik harago zabaltzen

Eskolaz Kanpoko Ekintzek funtzio garrantzitsua bete dute ikastolan. Balio izan dute euskara klaseko lau paretetatik ateratzeko, beste esparru batzuetan (kirola, kultura edota aisialdia) erabiltzeko. Helburu horrekin, dantza eta futbolaz gain, beste hainbat ekintza egin ziren 1980eko hamarkadan zehar.

Emilianok, adibidez, ondo oroitzen du asteburupasak antolatu zituztenekoa, 1984 eta 1985. urteetan: “Aukeran ematen genien ikasleei eta guztiek parte hartzen zuten. Inguruan topatzen genituen azpiegituratara joaten ginen asteburua igarotzeko: baserriren batera, Tertangako aterpera edota Artziniegako elizak utzitako espazioren batera. Helburua zen euskararen erabilpenari beste dimentsio bat ematea. Garai hartan familia gutxik hitz egiten zuten euskara, eta hori sustatu nahi genuen”.

Iparraldeko familiekin ere orduan hasi ziren egonaldi trukeak egiten, Josebak oroitzen duenez: “Alde bietako ikasleek astebeteko egonaldiak egiten zituzten familien etxeetan. Modu horretan, helburu hauek betetzen zituzten: harremanak eta esperientziak aberastea eta euskararen erabilpena indartzea”.

Txiki(ta)tik eragiten

Haur Hezkuntzak ere garapen handia bizi izan zuen 1980eko hamarkadan, Motxotekale kalean (ikastolaren eraikin nagusiaren beheko aldean) dauden eraikinetan. Ordura arte, Wall Disney eta Santa Teresa ikastetxe publikoak egon ziren bertan. Baina, urteen poderioz, espazioa libre geratzen hasi zen, eta ikastolak bi eraikinetako baten lagapena lortu zuen administrazio publikoaren partetik.

Gauzak hala, hamarkadaren hasieran oso fenomeno bitxia bizi izan zen bertan, eta baita oso polita ere, Izaskun Burdain Mestraituaren arabera. Hala kontatu du haur hezkuntza irakasle beteranoak: “Lehen eraikinean Lamuza Eskolako haurreskola zegoen, A eredukoa. Bigarrenean, aldiz, Lamuza Eskolako B eredua eta ikastola geunden elkarrekin. Oso polita izan zen. Irakasle guztiak gazteak ginen eta elkarrekin egiten genuen lan. Klaustro txiki bat sortu genuen publikoko B eredukoekin. Dena konpartitzen genuen eurekin, ikastolako langileak izango balira bezala. Oso harreman polita garatu genuen”.

Garai hartan, hiru lerro zituen ikastolako haurreskolak eta hizkuntzaren arabera antolatzen zituzten. “Batean familia euskaldunak sartzen genituen. Beste bi geletan, aldiz, euskaraz ez zekiten familiak sartzen genituen. 60 ikasle inguru genituen maila bakoitzeko”.

Goiko mailetan bezala, Haur Hezkuntzan ere dena zegoen egiteke. Maribi Cascallanak ondo oroitzen ditu garai hartako gabeziak: “Ez genuen ezer. Oso eredu gutxi zeuden, eta euskaraz are gutxiago. Gauzak hala, irakasleen artean egiten genituen material guztiak”.

Modu horretan, mural eta ipuingintzan aditu bilakatu ziren Maribi, Izaskun eta garaiko

gainontzeko irakasleak. “Gaur egun material asko dago, baina garai hartan dena sortu behar genuen: ipuinak idatzi, marrazkiak sortu...” . Horrela sortu ziren *Elefantearen ipuina*, *sagu handia eta sagu txikia*, eta ikastolako belaunaldi askoren haurtzaroa markatu duten beste hainbat kontakizun.

Dena dela, Lamuzako eta ikastolako irakasleen arteko elkarlanak ez zuen betirako iraun. Ikastetxe publikoko matrikulazioek behera egin zuten, eta eraikin bakarra okupatzera pasa ziren. “Jarraitzen genuen eurekin harremana izaten, baina espazio ezberdinetan geunden”, azaldu du Izaskunek. Bere ustez, D ereduaren zabalpenak eragina izan zuen horretan, A ereduko matrikulazio kopuruaren jaitsiera eragin zuelako.

Azkenean, lehen eraikina ere utzi zuen Lamuza Ikastetxeak. Eraikin hori erabiltzeko baimena eskatu zion orduan ikastolak administrazioari, baina ia hamar urte beranduago jaso zuen baiezko erantzuna. Garai latzak zetozen. Hezkuntza Lege berria sortzeko lehen urratsak ematen hasiak ziren Eusko Jaurlaritzan, eta afera horrek erabat baldintzatu zuen ikastolaren bilakaera hurrengo hamarkadaren hasieran.

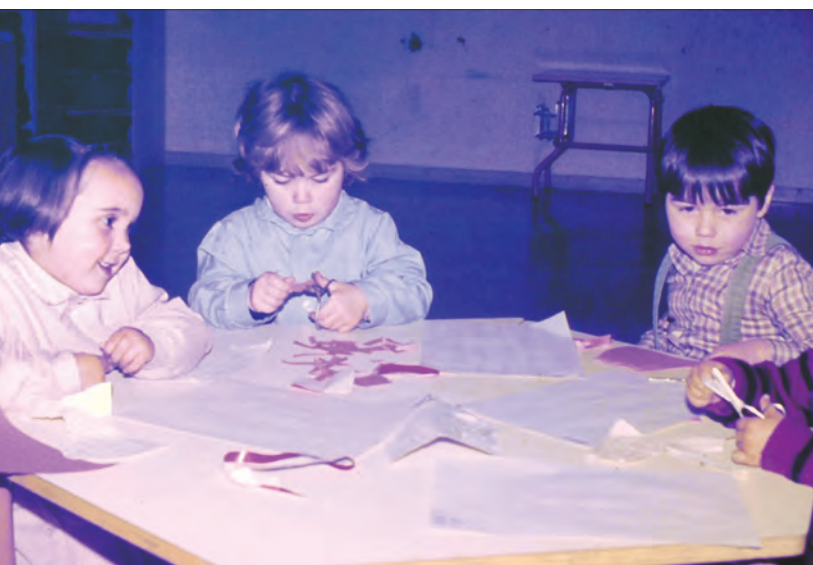

1990-1999

Etorkizunaren alde borrokan

Eraikin berriaren inaugurazioaren osteko hazkunde eta egonkortze faseak ez zuen betirako iraun. 1990eko hamarkada oso garai gorabeheratsu eta kritikoa izan zen ikastolaren historian: Hezkuntza legea, Batxilergoaren legeztatze prozesua, Audio Txikiren irekiera, Gasteizera martxa, diru gabezia larriak, soldata atzerapenak, eskualde-ikastolaren proiektua... gauza asko gertatu ziren denbora tarte txikian.

Goazen ordenean: 1989tik 1990era Hezkuntza Lege berria sortzeko negoziazioetan murgilduta egon ziren hezkuntza eragileak Eusko Jauriaritzako

Hezkuntza Sailarekin. Joseba Biguriri egokitu zitzaion Araba mailako negoziaketetan aritzea, ikastolen ordezkari gisa. Ondo oroitzen du garai hartan bizitako prozesua, baina argi du pertsona bakoitzak “pertzepzio ezberdin bat” duela bizitakoaren inguruan. Hau da berea: “Akordio bat sinatu genuen garai hartako gobernuarekin, ikastolak publikatzeko. Hiru urteko epea jarri genuen horretarako. Gure asmoa zen ikastola sare publikoan sartzea eta bertan ‘ikastola eredua’ aportatu ahal izatea, garai horretako hezkuntza sistema frankismotik eratorritakoa baitzen, eta aldaketa nahi baitzuen”.

“Buesa legea”

Hasierako negoziazioek, beraz, itxura ona zuten, ikastolarentzat behintzat. Baina ondoren etorri zen biraketa. 1991ko urrian gobernu aldaketa egon zen. EAJ eta PSE-EEk Jaurларitzako sailak banatu zituzten, eta alderdi sozialistako Fernando Buesa izendatu zuten Hezkuntza Sailburu. Orduan, sorpresa handia hartu zuen ikastolako komunitateak, Josebaren arabera: “Sorpresa izan zen negoziatzera joan ginenean esan zigutela ez zegoela negoziatzeko ezer. Lege berri bat egingo zela esan ziguten, Eskola Publikoaren Legea, eta baiezkoa edo ezezkoa eman behar geniola. Hori ez zen aurretik sinatu genuena, guztiontzako lege bat egitea baizik. ‘Flash’ moduko bat izan zen guretzat”.

Zer dela eta eman zen jarrera aldaketa hori? Josebak badu teoria bat: “Une horretan ikastolak hazkunde itzela izaten ari ginen. Matrikulazioa gora zihoan, eta ez bakarrik Laudion. Publikoak, aldiz, beherantz zihoazen”. Gauzak hala, ikastolen mugimendua “akabatzeko” jokaldia izan zen Hezkuntza Legeak planteatzen zuena, Josebaren aburuz, “sare publikoaren barruan integratuz”.

Horren aurrean, ikastolako kudeatzaile ohiak nabarmendu du eurak prest zeudela negoziatzeko. “Planteatu genuen, adibidez, Udalek parte hartzea hezkuntza zentroen gaineko erabakietan, partzuergo bat eratuta. Baina gobernuak ez zuen ezer negoziatu nahi. Dirulaguntzak kendu zituzten une batetik bestera, eta mehatxuetara pasa ziren”.

Batxilergoa, legez kanpo

Ekaitz horren erdian sartu zen Luis Javier Garcia Blanco ikastolan (‘Luisja’ gisa ezagunagoa dena

ikasle zein irakasleen artean). Laudioko Udal Euskaltegian zebilen irakasle, baina bazuen giroz aldatzeko gogoia, eta horretarako aukera ona iruditu zitzaion ikastolaren eskaintza: BBBn (Batxilergo Bateratu Balioaniztuna, gaztelaniaz BUP gisara ezaguna) filosofia klaseak ematea. “Hori da ikasi nuena, azken finean”, azaldu du Luisjak berak. Baina ikastolara sartzean “oso egoera prekarioarekin” egin zuen topo. Batxilergoa ez zegoen legeztatuta, eta ikastola egoera ekonomiko latzean murgilduta zegoen.

1990ean ekin zion ikastolak BBBa eskaintzeari, eta hasieratik izan zituzten trabak. “Euskaraz Ikasteko Trebetasuna erakusteko azterketa egitea eskatu ziguten Batxilergoan klasea eman ahal izateko. Irakasle guztiek gainditu behar izan genuen proba hori”, oroitu du Lourdes Oleagak. “Nik dakidala, inori ez diote inoiz eskatu azterketarik egitea gazteleraz irakasteko trebetasuna erakusteko”.

1990-1991 ikasturtean abiatu zuten Batxilergoa, ikastolan bertan. Ondoren, indarrak batzeko unea iritsi zen. Aiarako Etxaurren Ikastolarekin eta Amurrioko Aresketa Ikastolarekin elkartu ziren, proposamen batekin: Batxilergoa modu bateratuan eskaintzea. Horrela sortu zen ‘Eskualde-ikastola’-ren proiektua.

Egitasmoak helburu argi bat zuen, Josebaren hitzetan: “Uste genuen horrelako zerbait egiten bagenuen Eusko Jaurларitzatik zaila izango zutela desegitea edo diruz ez laguntzea”. Baina “juxtu kontrakoa” gertatu zen: “Ez ziguten Batxilergoa eskaintzeko baimenik eman, legeak hala esaten zuen arren”.

Baina, legeak ez zuen egitasmoa geldiarazi. Hurrengo ikasturtean Etxaurren Ikastolara mugitu ziren Batxilergoko ikasle eta irakasleak, ‘eskualde-eskola’ sortzeko urratsa emanez. Egoera larria zen arren, “ilusioz” oroitzen ditu Lourdesek garai haiek: “Nik uste dut Batxilergoa ematen egon ginen

irakasleak oso-oso batuta egon ginela, eta horrek pilo bat lagundu zigun. Bestela ezingo genituzke une horretan bizi izan genituenak igaro. Ilusioz bizi izan genuen nahiz eta gauza berria izan eta egoera ezegonkorrean egon”.

Etxaurren Ikastola ez zen oso handia, eta irakasleak arazo ezagun batekin topatu ziren berriz ere: espazio falta. Horren ondorioz, aspaldiko partez, prefabrikatu bat erabiltzera itzuli behar izan ziren. “Sekulako elurtea egon zen eta prefabrikatuko sabaia erori zitzaigun, gu han geundela. Horrelako anekdotak bizi izan genituen”, oroitu du Lourdesek, irribarrea galdu gabe.

Dena den, egoera prekario horrek guztiak izan zituen ondorioak, Emilianoren arabera: “Batxilergoko lehen kurtsoan 35 ikasle zeuden. Etxaurrenen, aldiz, 35 ikasletatik 13 geratu zitzaizkigun, guraso batzuk konfiantza galtzen hasi zirelako”.

Legez kanpo egoteak bazituen ondorioak, Luisjak oroitzen duenez: “Ikasleak ofizialki ez ziren Laudio Ikastolako ikasleak, denak zeuden Gipuzkoa eta Bizkaiko beste ikastola batzuetan matrikulatuta”. Egunerokoan horrek ez zuen aparteko alaketarik ekartzen, baina Selektibitatearekin etortzen ziren buruahusteak: “Batzuk Donostiara joan behar izan ziren, beste batzuk Tolosara. Ni ikasle batekin Tolosako Ferialera joan behar izan nintzen, azterketa bertan egin behar izan zuelako”.

Joseba Biguriren iritziz, garrantzitsuena ez zen ikasleak non matrikulatuta zeuden, “hori gurasoei azaltzea” baizik. “Banan-banan azaldu genien zer zekarren horrek, eta onartu zuten. Batzuk Batxilergoa Santo Tomas lizeoko edo Urretxindorra Ikastolako kartillekin amaitu zuten. Gutxiengo batek Institutura eraman zituen haurrak, beldurragatik, baina gutxiengoa izan zen”. Luisjak bat egiten du horretan: “Guraso batzuk oso apustu sendoa egin zuten garai hartan, seme-alabak ikastolan utzita”.

Mari Carmen Aramendi Zaballa izan zen guraso horietako bat. Ikastolara Hezkuntza Saileko kide bat etorri zenekoa du bereziki gogoan: “Batxilergoko ikasleak, nire alaba barne, Lusurbeilandara txangoa egitera joan ziren”.

Ikasleentzat, aldiz, “esperientzia ona” izan zen Etxaurrenekoa, Lourdesen ustez: “Hainbat urtez ikastolan egon eta gero, ikasleei gustatzen zitzaiena zen beste toki batera joatea. Gauzak hala, Etxaurrenera jo genuenean, ez zuten gaizki hartu. Bazekiten bertan Amurrio eta Aiarako ikasleekin topo egingo zutela. Hainbat guraso, aldiz, ez zeuden oso pozik, seme-alabak gazteegiak ikusten zituztelako autobusetan gora eta behera joateko”.

Horrenbeste traba izanda, zergatik jarraitu? Ez zen apeta hutsa. Batxilergoa ezartzea ia hil ala biziko kontua bilakatu zen ikastolarentzat. Hala oroitzen du Emilianok: “Hezkuntza Legeak esaten zuen Batxilergoa ez zuten ikastetxeek ezingo zutela DBH izan; hau da, Lehen Hezkuntza eta Haur Hezkuntzarekin soilik geratuko zirela. Guk bermatu nahi genuen gure ikasleek oinarritzko hezkuntza guztia euskaraz egitea, eta horretarako funtsezkoa suertatu zitzaigun Batxilergoa ezartzea”. Iritzi berekoa da Lourdes: “Lizentziatura genuenak soberan geunden eredu horretan, 12 urtetara arte magisteritza zeukatenak soilik geratuko zirelako. Guk ikastolan jarraitu nahi genuen, baina ez soilik lanagatik, baita ere uste genuelako ikastolaren proiektua oso eskas geratuko zela 3 urtetik 12 urtera soilik mantentzen bazen”.

Dena den, Etxaurreneko esperientziak ez zuen asko iraun, bi ikasturte baino ez. Hezkuntza Legeak bi aukera ematen zizkien ikastolei: sare publikora batzea edo itunpeko sarearen barruan jarraitzea, eta lehenengoaren alde egin zuen Etxaurren Ikastolak. Hor amaitu zen ‘eskualde-ikastolaren’ proiektua, ikastetxe bakoitzak bere bidea jarraitzea erabaki zuelako.

Laudio Txikiren sorrera

Batxilergokoak ez ziren izan 1990. hamarkadan tokiz mugitu behar izan ziren bakarrak. Haur Hezkuntzan ere eman zuten urratsa, aurreko hamarkadatik arrastaka zeramaten espazio faltak bultzaturik. Izaskun Burdain sartu zen buru-belarri horretan: “Ikastolak beti saiatu gara aurrerakoia izaten eta eredu eta esparru pedagogiko berriak zabaltzen. Iñaki Mendigurenek ikusi zuen 2 urteko gelak ireki behar zirela. Baina, Motxotekaleko eraikina lortzen ez genuenez, Lamuza Parkean dauden bi lonjetara mugitu ginen”.

Horrela jaio zen Laudio Txiki, 2 urteko haurrekin. Espazio berria “urrunegi” zegoen, Maribi Cascallanaren ustez: “Basamortua ematen zuen. Jantokiko janaria egunero eramaten genuen ikastolatik bertara, orga batzuen bidez. Denetarik egin behar izaten genuen. Baina, era berean, 2 urteko umeak baino ez zeudenez, lasaitasuna eta beste erritmo bat ere bazegoen”.

Hala ere, erronka nagusia ez zen espazioa izan, hezkuntza mota baizik. Izaskunek berehala nabaritu zuen hori, 2 urteko haurrei klaseak ematen hasi bezain laster: “Ematen du urte bat ez dela aldea, baina umeak oso une ezberdinetan daude 0, 1, 2 edo 3 urte dituztenean. Kostatu zitzaigun martxa hartzea, ez zelako erronka makala, baina lortu genuen”. Esfortzu handia egin behar izan zuten horretarako. Astean behin elkartzen ziren pedagogia ereduari buruz hitz egiteko, eta material berria ere sortu behar izan zuten.

Eztabaida garrantza

Orain arte aipatutako urrats guztiak ez ziren errazak izan ikastolarentzat. Eztabaida ugari sortu ziren bidean. Batzuk txikiak, unean uneko koiunturari lotutakoak. Beste batzuk, aldiz, handiagoak; eta galdera nagusia, hauxe: Laudio Ikastola sare publikora batu behar zen ala,

kontrara, ordura arte bezala jarraitu behar zuen (horrek zekarren guztiarekin)?

Bi iritzietako jendea zegoen ikastolan, eta ez zen afiliazio politikoaren arabera kontua. Joseba Biguriren ustez, iritzi kontrajarriak zeuden EAJn, Ezker Abertzalean zein PSOEn. “Batzuek uste zuten sare publikoan integratuta ikastolek ekarpena egin ahalko luketela bertan. Beste batzuk, aldiz, Eusko Jaurlaritzaren jarrera ikusita, mesfidati zeuden, eta uste zuten ikastolak irentsiak izango zirela, euren proiektua errespetatu gabe”.

Eztabaida ez zen erraza, ez zen ‘bai’ ala ‘ez’. Faktore asko hartu behar ziren kontuan. Emilianori egokitu zitzaion patata-bero hori ahalik eta modu egokienean kudeatzea, berak hartu baitzituen zuzendari ardurak garai horietan: “Orduan egon ziren guraso asanblada jendetsuenak, gogoan dut behin 150 lagun batu zirela bilera batean. Guk prozesu garden bat sustatu nahi genuen. Uste

genuen lege horretan errespetu gutxi adierazten zela ikastolekiko, ez zen kontuan hartzen gizarte hau euskalduntzeko eta identitate bat ematen laguntzeko eginiko lana. Horren aurrean, prozesu garden bat planteatu nahi izan genuen, alde guztiak mahai gainean jarri eta eztabaida zabal bat eginez”.

Baina giroak ez zuen horretan asko laguntzen. Josebak ondo oroitzen du nola jaso zuten Eusko Jaurlaritzaren gutun bat, eztabaida mardulena emateko astebete baino falta ez zenean: “Bertan esaten zitzaigun lehen hezkuntzatik hiru gela kenduko zizkigutela eta Batxilergoa ez zela inoiz onartuko ezta finantziatuko, eta DBH agian desagertuko zela, Batxilergora lotuta joan behar zelako”.

Testuinguru horretan egin zuten bozketa, eta gehiengoak bozkatu zuen “ikastolak ikastola moduan jarraitzearen alde”. Ika-mika ez zen berehalakoan orbaindu, Josebaren aburuz:

“Enfretamendu gogorra egon zen gurasoen, irakasleen eta langileen artean, bakoitzak bere ideia eta beharrak zituelako. 5-6 urte kostatu zitzaigun gatazka hori apaltzea, asko nabaritu zen eguneroko giroan”. Emilianoren hitzetan, “apur bat traumatikoa” izan zen eztabaida, eta nahiko nahasi zuen ikastola barruko bizimodua.

Eztabaida ez zen ikastolako lau pareten artean geratu. Mada Lado ikastolako gurasoa zen garai hartan: “Nire lagunak elkarren artean eztabaidatzen oroitzen ditut. Tentsio handia egon zen gurasoen, irakasleen eta zuzendaritzaren artean, eta kalera ere salto egin zuen debateak”.

Horrekin bat egiten du Jose Urkijo Mendiguren ‘Txelo’-k: “Planteatzen ari zena zen ea ze eskola mota behar zuen herriak, eta jendeak hainbat modutara ikusten zuen. Sortu ziren eztabaida serioak, sakonak... eta toki askotan gogorrak ere bai”. Ikastolako garai hartako lehendakariaren aburuz, “ikastolen biziraupen eta etorkizuna” zen jokoan zegoena. “Iritzi ezberdinak zeuden eta hori guztia kudeatzea ez zen batere erraza”.

Hartutako erabakiek izan zituen bestelako ondorio batzuk ere. Biguriren esanetan, Laudio Ikastola “lehen mailako etsaia” bilakatu zen Hezkuntza Sailarentzat, eta arazo ugari ekarri zizkion 20 urteko ibilbidea bete berri zuen hezkuntza zentroari.

Egoera ekonomiko larrian

Txeloren ustez, eztabaida ez zen soilik ideologikoa izan, ekonomiak ere pisu handia izan zuen: “Une horretan ez zegoen proiektua mantentzeko dirurik eta langileek euren azaletan sufritu zuten egoera”.

Zuzendaritzak hainbat neurri ekonomiko hartu behar izan zituen. Josebari egokitu zitzaion hori

kudeatzea: “Gurasoei kuotak ez igotzea adostu genuen. Gauzak hala, bankura joan behar izan ginen mailegu bat eskatzera, gero interesekin ordaindu behar izan genuena. Ohiko gastuak erabat murriztu genituen, eta langileek soldata atzerapenak pairatu zituzten, eta paga extra bat ordaindu gabe geratu zen”.

Horrek ere sortu zituen tira-birak, Josebak aitortu duenez: “Orokorrean onartu zen, baina batzuk ez zuten onartu, eta logikoa da, bakoitzaren egoera ezberdina delako”.

“Sindikatuetatik, logikoki, langileen soldatak kobratzea eskatzen zitzaigun”, azaldu du Emilianok, eta sortutako ezegonkortasuna ere jarri du mahai gainean: “Kontratazio berriak ordu batzuetarako egin behar ziren, eta horrek ez die egonkortasunik ematen langileei. Gauzak hala, pertsona batzuk ez zuten asko iraun ikastolan”.

Ane Landeta Fernandezek ere oroitzen du “oso une larria” izan zela hura: “Bideragarritasun plan bat egin zen eta urtebete inguru aritu ginen

soldata murrizketekin. Ondoren, lortu genuen soldatak berriz igotzea. Tentsio handia egon zen langileen eta juntako kideen artean”.

Luisjak, bere aldetik, ez du horren oroitzapen negatiborik: “Batzuetan nominak atzerapenarekin zetozen... baina ez dut oroitzen aparteko gatazkarik. Ikastolatik beti arduratu ziren gutxienekoak bermatzeko. Nik uste kofiantza ariketa bat izan zela: gurasoek apustu egin zuten ikastolaren alde, eta langileok ere”.

Baina oso apustu arriskatua egin zuen ikastolak, jasangaitza epe luzera begira. Hala kalkulatu zuen Josebak: “Urtebeteko epea jarri genuen irabazteko. Denbora epe horretan egoera konpontzen ez bazen, ikastola pikutara joango zen. Dena den, gu konbentzituta geunden irabaziko genuela”.

Soluzioa ez zen berehalakoan iritsi, ezta kolpe bakarrean ere. Batxilergoaren legeztatzea etorri zen lehenbizi. Finantziazioaren hobetzeari, aldiz, gehiago kostatu zitzaion iristea.

[illegible]

8

EUSKARAZ

1980ko hamarkada

Araba Euskaraz '91k Iraskun Arme omendu zuen. Iazko edizioak Peli Presa zena. Ikasleok ikasleok, ditugu, hiruizuna ikasleok oso gogorra zen garritan ibilik. Baina batzuen gaitzik er omendu beharra daugu. Iraskun eta Peliik Gasteizen erren zituzten eskola laiek gaitzik gaitzik baldin boziren, beste horienbeste gaitzik erren baita Aiaraleko ikastolatetik 1980tan nahiz 1990tan atzeratuko lehenbiziko promozioekin. Zorionak, badu gure horie!

Aiaro Iraskunak (Irre ikastolatetik) baliatutako ikasle, 1980. urtekoak dira arretara atzeratu, besteak beste argazkian ageri dira horiek. (27/1/92)

Gazteak ere omendu behar dira eta

Aiarako ikastolatetako promozioetako ikasleek meritu handia dute

“Gazteak ere omendu behar dira eta”
1980.5.1. Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen.

Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen.

Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen.

Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen.

Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen. Iraskun Arme omendu zuen.

Ekumeniko, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

1980ko hamarkadan, herriak eta Landerriak ikusgai: elkar-lanean.

[illegible]

Ekaitzaren erdian, Araba Euskaraz

Testuinguru horretan antolatu zen Laudion 1993ko Araba Euskaraz jaia, ekainaren 20an. Festa bat ekaitzaren erdian, Josebaren ustez: “Gatazkaren barruan egiten zen, baina ondo atera zen. Jende pilo etorri zen ikastolari sostengua ematera, Hezkuntza Sailarekin zituen gatazken aurrean”.

Etxaurren, Aresketa eta Laudio Ikastolak elkarlanean aritu ziren egun horretan, oraindik indarrean zegoelako ‘eskualde-ikastetxea’ sortzearen proiektua, handik gutxira bertan behera geratuko zen arren. Izena eta guzti jarri zioten egitasmoari: Aiara Lizeoa.

Gatazka pil-pilean egon arren, kolore ezberdinetako ordezkari politikoak animatu ziren ibilbideko 6 gunetan barrena paseatzera, beste 50.000 lagunekin batera. Antolakuntza lanetan, aldiz, 1.500 lagun aritu ziren, garaiko prentsan jasotzen denez. Danba taldeak jarri zion soinu banda egunari, *Etorkizuna euskaraz!* lemapean. Ikastolaren etorkizuna, baina, kolokan zegoen oraindik.

[illegible]

La multitud en la plaza de San Juan, en Bilbao, durante la revolución nacionalista vasca.

Gasteizera martxa

Horren egoera ezegonkorrean murgilduta, gauza bat argi zuten ikastolan: atakatik onik ateratzeko, berebizikoa zutela herriaren babesa lortzea eta mobilizatzea. Horri begira antolatzeari ekin zion guraso talde batek. Ideologia guztietako jendea zegoen bertan, Josebaren aburuz: “Aniztasuna lortu zen. Argi genuen guk bakarrik ez geniola egoerari buelta emango, herriaren beharra genuen. Orduan, batek proposatu zuen mobilizazio bat egin behar zela, eta kaleak betetzea lortu genuen, eta ez gurasoekin bakarrik, herriko jende asko batu zen ikastolaren aldeko borrokara”.

Mobilizazio ziklo indartsua abiatu zuen orduan ikastolak. Lehen mobilizazio arrakastatsu horren atzetik joan ziren beste hainbat ekimen eta protesta jendetsu: gutun bidalketak Hezkuntza Sailera, Euskal Jaia... Hilabete horietan bizitakoa hobeto irudikatzeko, 2021ean Tubacexeko langileen greba mugagabearen egondako elkartasun olatua jarri du Josebak adibide moduan: “Horrelako zerbait izan zen ikastolaren alde bizi izan genuena”.

Mobilizazio ziklo hori ekimen ikusgarri batekin amaitu zen: Gasteizera eginiko martxa. Ikastolako langile, guraso eta ikasle askoren memorian iltzatuta geratu da ibilaldi hori. Aiara Murga Egia (ikastolako egungo lehendakaria) Batxilergoko ikaslea zen garai hartan: “BBBko ikasle asko batu ginen martxan, irakasle ugarirekin, eta nahiko giro polita sortu zen”.

Laudiotik abiatu ziren otsailaren 25ean, Laudiotik abiatu ziren otsailaren 25an. Amurriotik pasatu ostean, Izarran igaro zuten lehen gaua. Gasteizerako norabidea hartu zuten biharamunean, eta otsailaren 25ean, igandean, iritsi ziren hiriburura. Bertan bildu ziren Lapueblako ikasleekin. Errioxatik beste zutabe bat atera zen, antzeko egoeran zegoelako bertako ikastola ere. Ajuria Enera eraman zuten protesta, ordura arte erdietsitako akordioa betetzea eskatzeko.

Josebak hala oroitzen du hiriburura iritsiera: “Foru plazan batu ginen guztiak, eta bertara iritsi ginenean konturatu ginen politikari guztiak zeudela. Hor sumatu genuen lortu genuela. Dena den, ordurako bagenekien zer bait egosten ari zela”.

Sukalde lana, konponbiderako gako

Martxa “oso ikusgarria eta adierazgarria” izan zela oroitzen du Emilianok; baina, era berean, uste du “anekdotikoa” izan zela. “Publikoki egin ez zen lan guztia nabarmenduko nuke bereziki. Guztiekin hitz egin zen: politikariekin, politikariak ez zirenekin, ikastolarekin lotura ez zutenekin, kirol elkarteekin... guzti horiek eskainitako laguntzari esker lortu genuen aurrera egitea”.

“Sukalde lan handia” egon zen, Biguriren aburuz: “Alderdi politiko guztiekin bildu ginen, udalekin, Aldundiarekin, Jaurlaritzarekin... baina normala zen. Hil ala bizikoa zen egoera, edo irabazi edo desagertu”.

Atzetik eginiko lan horrek guztiak bere fruituak eman zituen, Gasteizeko martxa burutu eta gutxira. Egoera politikoa konplexua zen Jaurlaritzan. Jose Antonio Ardanza jeltzalea zen lehendakari, baina Hezkuntza Saila PSE-EEren eskuetan zegoen. Gauzak hala, soluzioa beste toki batetik etorri zen: Ogasun Sailetik. EAJk kontrolatzen zuen departamentu hori, eta bertatik

bideratu zen Audio Ikastolaren finantziazioa bermatzeko dirua, bi sailen arteko proposamenak bat eginda. Josebak oso ondo oroitzen du une hura: “Etxean nengoen Gasteiztik deitu zidatenean. Akordioa lortu zela esan zidaten, eta Audio Ikastolari 40 milioi pezeta emango zizkiotela”.

1994ko uztailaren 19an eman zuen konponbide hori ontzat Eusko Jaurlaritzako Gobernu Kontseiluak. Lau puntu zituen akordioak, eta azkenak erreferentzia zuzena egiten zion Audio Ikastolari, Joseba Bigurik nabarmentzen duenez: “Bertan zehazten zen Audio Ikastolari 40 milioi pezetako laguntza emango zitzaiola zituen arazo ekonomikoak konpontzeko, eta beste 30 milioi, aldiz, Lapueblako ikastolari. Pentsatu daiteke horrelako aipamen zehatz bat egitea gauza arrunta zela, baina ez zen arrunta izan. EAEn bazeuden ikastola batzuk gure egoeran, baina ez zuten halakorik lortu. Nire ustez, guk lortu genuen mobilizatu ginelako, herri osoa sutan jarri genuelako, guraso guztiak bat eginda, irakasle guztiak gurekin... horregatik lortu zen diru-laguntza berezi bat”.

Administrazio publikoarekin talkak ez ziren hor amaitu: “Urtero errepikatzen zen kontzertuak berritzeko unea, eta hor beti sortu da eztabaida, kontzertatu beharreko gela kopuruaren inguruan. Urtero egin behar zen negoziaketa berri bat”.

Dena den, arazo nagusia, ikastolaren biziraupena kolokan jartzen zuena, bideratuta zegoen jada. Horrenbeste eztabaida, barne gatazka eta borrokaren ostean, Audio Ikastola indartuta atera zela uste dute garai hori bizi izan zutenek, Emilianok kasu: “Proiektua egonkortu eta sendotzea lortu genuen, eta ni horrekin geratzen naiz”.

Gregorio Marañonera

Arazo nagusia konponduta zegoen, baina arazo guztiak ez. Espazio faltak bere horretan zirauen. ‘Aiara Lizeoaren’ proiektua bertan behera geratu zenean, Batxilergoko ikasle eta irakasleak Laudiora itzuli ziren. Hor agerikoa bilakatu zen jada bazekitena: jatorrizko eraikinean ez zirela guztiak kabitzen. Prefabrikatu bat jarri behar izan zuten gaur egun Lehen Hezkuntzako jolastokia zegoen tokian, baina argi zuten hori ez zela konponbidea.

Josebak oroitu duenez, gauza bat zuten argi: ez zutela eraikin berririk egin nahi. “Laudion sekulako ikastetxeak zeuden hutsik, eta Hezkuntza Delegaritzarekin negoziatu nahi genuen horietakoren bat lagatzea. Ez zeukan logikarik dirua gastatzea beste eraikin batean, ez ikastolarentzat ezta administrazioarentzat ere”.

Aukerak aztertzeari ekin zioten orduan, eta Gregorio Marañon Institutuan jarri zuten begirada, beheko solairua hutsik zuelako. Baina espazio hori eskuratzeko prozesua ez zen erraza izan, Josebaren aburuz: “Arabako Hezkuntza Delegatuak esan zigun publikatik sekulako presioa jasotzen ari zirela guri eraikina ez uzteko, bertan bazeudelako Lanbide Heziketako modulo batzuk. Baina solairu oso bat zegoen hutsik. Errenta bat ordaintzea proposatu ziguten orduan. Baina, garai hartako legearen arabera, administrazio publikoak ezin zuen bere eraikin bat alokairuan jarri. Hori esan genien, baina horrela egiteko eskatu ziguten hala ere, eta lorazaintzari lotutako hainbat lan egitea ere eskatu ziguten”.

Alfonso Elorza Gutierrez arduratu zen Gregorio Marañoneko azpiegituren mantenu lanak egiteaz, Ikastolako Batxilergoko ikasleek bertan igaro zituzten bi urteetan. Lan handia zegoela gogoratzen du, “pertsianekin eta iturgintzan” batez ere: “Zaraobe Institutuan ikasten nengoen

garai hartan. Klasetik ateratzean joaten nintzen bertara eta ahal nuena egiten nuen. Lan handia zen pertsona bakarrarentzat”. Garbiketa lanak, aldiz, Amaia Nuñez Gonzalezen esku geratu ziren. “Lan konplexua” zela oroitzen du, beheko solairu osoa zelako, “baina osorik hartu nuen nire gain”.

Kudeaketa aldetik ere buruhauste ugari ekarri zituen leku aldaketak. Hala dio Luisjak: “Klase guztiak Gregorio Marañonen ematen genituen eta administrazioa, aldiz, ikastolan zegoen. Mugitu behar ginen gauza asko egiteko”.

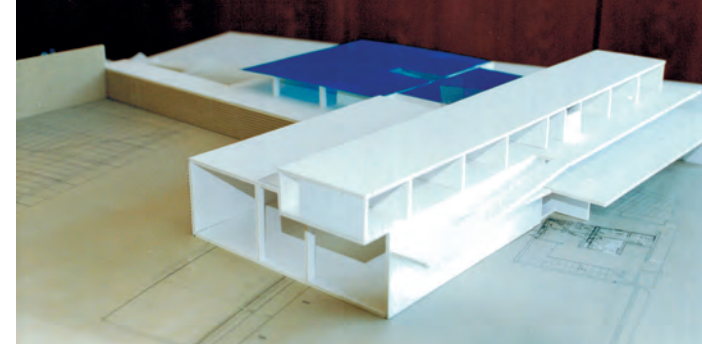
Ikasleentzat ere berezia izan zen egoera. Aiara Murga zen horietako bat: “Hasieran beldurra genuen, autobusa jarri ziguten bertaraino igotzeko. Garai horretan jolastokian kalera atera ahal ginen, eta institutuan egiten ziren gauza horiek egin ahalko genituen: plazara txoripanak erostera joan... eta bat-batean gora igo gintuzten, eta ezin izan genuen halakorik egin. Baina ondo moldatu ginen. Hala ere, denborarekin ikusita, esango nuke bai galdu genuela ikastolarekin harremana, beste aparteko eraikin batean geundelako. Baina beno, ‘ikastolizatu’ genuen Gregorio Marañon”.

Bateratzea, mende berriarekin atarian

Egoera ez zen jasagarria epe luzera begira. Bertara mugitu eta bi urtera, eraikina lagatzeko akordio bat egitea proposatu zuen ikastolak, baina ez zuen aurrera egin. “Orduan erabaki genuen espazioa hustutzea, ezin ginelako toki batetik bestera trashumanteak bezala ibiltzen aritu”, oroitu du Bigurik.

Beste aukera batzuk ere aztertu zituzten, Luisjak oroitzen duenez: “Urte batzuetan aztertu zen Gardeako eskolako eraikina baliatzea, baina azkenean kontseiluak erabaki zuen logikoena zela denak batera egotea”. Eraikin berria egiteari ekin zioten orduan, Bigarren Hezkuntza bertan sartzeko asmoarekin. “Baina azkenean erabaki zen espazio horretan horretan lehen hezkuntzako gela berriak egitea, eta Bigarren Hezkuntza eraikin zaharrean sartzea”.

Luis Maria Uriarte arkitektoak diseinatu zuen azpiegitura berria. Obrak nahiko kalapita sortu zuen, eta Juan Mari Ugalderi egokitu zitzaion egunerokoan bizitzea. “Dena zegoen hondeamakinez beteta, eta umeak ezin genituen lotu... beldurra pasatzen

genuen”. Anekdotak bat du bereziki gogoan: “Mutiko batzuk sabaira igo ziren. Bertako leihoa apurtu eta umeetako bat lehen pisura erori zen. Galdakaora eraman genuen baina, zorionez, ez zitzaion ezer gertatu. Hori izan zen sustorik handiena”.

Batxilergoa ez zen espazio beharra zuen etapa bakarra. Haur Hezkuntzako 2 urteko gelek urteak zeramatzen jada ikastolatik urrun, Lamuzako lonjetan, eta erronka berri bat zuten esku artean: 0-3 urte bitarteko haurrak hartzea. Orduan hasi ziren gogor borrokatzen Motxotekale kalean hutsik zegoen eraikina eskuratu eta Audio Txiki bertan kokatzeko.

Ez zen erraza izan hori kudeatzea. Angel Albinarrate Egia garai hartan sartu zen artezkaritza kontseiluan, eta xehetasun handiz oroitzen

ditu eman behar izan zituzten urratsak: “Eraikina udalarena zen, eta Laudioko beste instituzio bat aurreratu zitzaigun hura eskatzerako orduan. Erakunde horrek elkarrizketa ugari izan zituen dagoeneko Udalarekin, espazioa lagatzeari begira. Oso berandu eta larrituta jo genuen udaletxera, bilera bat eskatzeko. Azaldu genuen, gure ustez, ikastolaren etorkizuna bertan zegoela”.

Maria del Yermo Urquijo Elorza zen Laudioko alkatea une horretan. Angelen ustez, gobernuburuak “erabaki ausarta” hartu zuen, eraikina ikastolari lagatzea adostu baitzuen. “Erabaki gogorra izan zen, Udala jada lanean hasi zelako eraikina beste erakundearentzat konpontzeko. Guretzat, agerian geratu den bezala, oso aproposa izan zen”.

Espazioa lortuta, 2 urteko gelak jarri zituzten, eta espazioak moldatzeari ekin zioten gero, Haur Hezkuntzako lehen zikloa (0 urtetik 3 urtera doana) atondu ahal izateko. Izaskun Burdainez nabarmendu du eurak izan zirela lehenak hori eskaintzen, eta arrakasta izan zuela ekimenak. Garai hartan eman ziren urratsei esker, ikasleek ikastolan igaro ahalko zituzten euren bizitzetako lehen 18 urteak.

Ikastola batuta zegoen berriz, inoiz baino hedatuago eta indartsuago, mende eta milurteko berriak ekarriko zituen erronkei aurre egiteko prest.

1999-2007

Milurteko berriko erronkak

Aurreko urteetako gorabehera guztien ondoren, itxaropena eta ilusioa ziren nagusi Audio Ikastolan. Hezkuntza Legearen olatua igarota, egonkortasun eta hazkunde fase berri bati heltzeko prest zeuden ikasle, guraso eta langileak.

Hala ere, baikortasuna nagusi izanagatik, proiektua ez zegoen guztiz salbu. Ikastola “erortze” egon zen milurtekoaren sarreran, literalki. Arrakalak agertzen hasi ziren 1979an inauguratutako eraikinaren hainbat pareta eta sabaietan. Hala oroitzen du Angel Albinarrate Egiak: “Oso gauza teknikoa zen. Gaiaz hitz egiten zen baina inork ez zuen aurrerapausorik ematen”. Azkenean, teknikari bat kontratatu zuten, gertatzen ari zenaren gaineko iritzi kualifikatu bat jasotzeko.

Orduan iritsi zen ezustekoa, eta ez onerako. “Eraikinak oinarritzko egitura arazoak zituela ondorioztatu zen. Proiektu bat egin genuen, baina ez zen erraza. Alde batetik, egin beharrekoa konplexua zen berez; baina, gainera, ikastola martxan zegoen bitartean burutu behar zen, edo uztaila eta abuztuan”.

Obra handia egin behar izan zuten, eta zarata askorik egin gabe. “Propaganda gutxi eman behar

genion aferari, beldurra hedatu ez zedin. Oso informazio egiaztatua eta zehatza eman genuen, alarmismotan erori gabe”.

Obraren arazoari beste bat gehitu zitzaion berehala: lan horiek ordaintzeko diruaren beharra. Angelek zehaztu zuenez, garai hartan eraikina Arabako Foru Aldundiarena zen oraindik. “Horregatik, guk ulertzen genuen Aldundiari zegokiola obra ordaintzea, ez zelako mantenu arazo bat”. Diputazioa, aldiz, ez zegoen horrekin oso ados. “Auzitegietara jo behar izan genuen, eta arrazoia eman ziguten. Aldundiak ordaindu behar izan zuen eta obra ondo amaitu ahal izan genuen horrela”.

Gertakari hark denboran luzatutako eztabaida bat jarri zuen berriro mahai gainean: ikastolaren eraikinaren jabetzarena. Prozesu bat abiatu zen orduan, eraikinaren jabetza Aldunditik Ikastolara pasatzeko. “Eraikuntzaren mantenuaren ardura noren gain geratuko zen, hori zen eztabaidaren zatirik garrantzitsuenak, eta akordio bat lortu genuen Aldundiarekin”, oroitu du Aitor Goitia Gonzalezek, eta honakoa gaineratu du, barre artean: “Ikastolan ez da inoiz lasaitasunik egon, ikastola barrutik ezagutzen duzunean konturatzen zara horretaz”.

“Txikiak zainduz handitu”

“Euskarak bere fruituak gertu ditu, ereindako haziak dira mamitu. Urtez urte geroa landuz aritu, txikia zainduz handitu”. Hala zioen 2000. urteko Araba Euskaraz jaiko abestiak. Beñat Mendiguren eta Egoitz Uriarte arduratu ziren letra eta musika egiteaz, ikastolako ikasle ohiak biak ala biak. Grabaketarako, aldiz, Betagarri, Alehop!, SA, La Polla eta Danba taldeak izan zituzten bidelagun.

Abestiaren letran sumatu daitekeen bezala, belaunaldien arteko lotura nabarmendu nahi izan zuten 2000. urteko edizio hartan, 0 urtetik 18 urtera zihoan hezkuntza eskaintza goraiatuz. Beldarraren figura baliatu zuten horretarako (Xabi Gorostiagak, ikastolako beste ikasle ohi batek, diseinatutakoa).

Anekdotaren bat edo beste ere utzi zuen ospakizunak. Joseba Bigurik ez du ahaztuko egun hartako bero itzela: “Gogoratzen dut aurreko egunean Andonik deitu ninduela, Euskal Telebistan eguraldia ematen zuenak, egun horretan 40 gradu

egingo zituela ohartarazteko. Gogoratzen dut goizeko ekitaldian plazako farmaziako erlojua ikusi nuela, eta 40 gradu ematen zituela!”. Izozkiak eta freskagarriak izan ziren egunean zehar txosnetan gehien saldu ziren produktuak, Euskaldunon Egunkariak biharamunean eginiko kronikan jasotzen denez.

Beroak bero, aurreko edizioetako arrakasta bera erdietsi zuen urte hartako edizioak. 50.000 lagun inguru bertaratu ziren Laudiora. 162 autobus iritsi ziren Euskal Herriko hainbat txokotatik, eta 5.500 auto ere kontabilizatu zituzten. Trenean, aldiz, 13.000 lagun inguru bertaratu ziren, garaiko prentsan jasotzen denez. Hala oroitzen du Angel Albinarrate Egiak: “Arrakasta izan zen. Garai horretarako jada ohikoa zen Araba Euskaraz festak arrakastatsuak izatea, hori zen normalena. Baina, gauzak ondo ateratzeko asko egin behar da lan. Ia astero egin behar genituen jarraipen bilerak. Esperientzia polita zen gurasoentzat. Juntan geundenok lan egiten genuen, bai; baina lan gehiena zuzendaritzako kideek eta ikastolako langileek burutu zuten”.

Antzeko iritzia du Mikel Ayesta Alberdik, ikastolako garai hartako lehendakariak: “Parte hartze nahiko handia egon zen prestaketa lanetan, eta jaia diru-iturri garrantzitsua izan zen proiektua finantzatzeari begira. Sekulako beroa egin zuen, bai, baina egun ederra izan zen”.

Digitalizaziorantz urratsak emanaz

Araba Euskarazek izan zuen arrakastaren beste seinale bat izan zen jaiaren webguneak izandako bisita kopurua. 10.000 bisitari baino gehiago izan zituen festaren aurreko egunetan. Ez da marka batere makala Interneten hastapenetan sortutako atari batentzat.

Hasia zen milurteko berria, eta horrek erronka berriak ekarri zituen berarekin, digitalizazioa tartean. Ikastolak jada lan handia egina zuen horretan. Ainhoa Uriartek, adibidez, oso ondo gogoratzen du ikastolara lehen ordenagailuak ekarri zituztenekoa, 1980eko hamarkadaren amaieran. “Oroitzen dut ikasleok nola jaitsi ginen patiora, Iñaki Mendigurenekin batera ordenagailuak deskargatzera, ordenagailu-gelara eramateko”.

Konputagailu horiek, baina, ez zuten betirako iraun. Mende berriak behar berriak ekarri zituen berarekin, eta ikastola sistema analogikotik digitalera egin zuen salto, apurka-apurka. Hala oroitzen du Luisjak: “Hasiera batean dena zen papera. Nik gogoratzen dut lehenengo

ordenagailua txostenak eta ikasleen notak inprimatzeko baliatzen zena zela. Sekulako zarata egiten zuen inprimagailu hark. Gailu horrekin inprimatu genituen Batxilergoko lehen notak. Baina, poliki-poliki, administrazio kontu huts bat izatetik sistema pedagogikoaren erdigunean egotera igaro dira ordenagailuak”.

Euskal Herritik Laudiora, eta alderantziz

Laudio Ikastolaren bilakaera ezin da ulertu Ikastolen Elkartean eginiko lana kontuan hartu gabe. Hala uste du Aitor Gonzalez Goitiak. Arabako Ikastolen Federakundean aritu zen bera, Laudio Ikastolako ordezkari moduan, eta Arabako Ikastolen ordezkaria izatera pasa zen jarraian, Ikastolen Elkartean. “Garrantzitsua da Euskal Herri mailan egiten den lana: jaiak antolatzeke, materiala sortzeke, Sehaska ikastola babesteko kanpainak egiteko...”.

Antzeko iritzia du Angel Albinarrate Egiak. Berak ere kargu horiek bete zituen urtebetez, eta argi du Laudio Ikastolak ez duela bakarrik egin 50 urteko ibilbidea: “Laudio Ikastola ez dago bakarrik. Ikastolen Elkartearen parte bat da, zeinetan 100 ikastola baino gehiago dauden. Curriculum, material didaktikoa, liburuak... lan handia egiten da beste markoetan”. Marko horietan aritzea lan handia izan zen, Angelen aburuz, “baina polita ere bai, Ikastolen Mugimenduko erabaki handietan parte hartzeke aukera ematen dizulako”.

Lehen Hezkuntza errotzen

Lehen Hezkuntzan ere aldaketa nabarmenak egon ziren milurteko berriarekin batera. Aurreko urteetako hezkuntza legeen ostean, gaur egun duen forma hartu zuen etapa horrek, 6 urtetik 12 urtera doazen 6 mailetan banatuta. 1990eko hamarkadaren amaieran, lehen aipatu bezala, ikastolako eraikin berria estreinatu zuen Lehen Hezkuntzak, eta bertan errotu da.

Oinarrizko hezurdura berdin mantendu den arren, aldaketa ugari egon dira azken urteetan, Ikastolen Elkartek planteatutako hezkuntza berrikuntzak ezartzeko, besteak beste. Horren adibide da Kimu proiektua, lehen zikloko hurrei bideratua dagoena. Planteamendu berri horrekin, erronken bidez funtzionatzeari ekin diote klaseetan, eta ikuspegi berritzaileak sartu dituzte baita euskara eta literatura eta matematikan ere.

Batxilergoaren garapena

Aipatu dugunez, Batxilergoa izan zen 1990eko hamarkadan ikastolak izan zuen erronka nagusietako bat. Azken etapa hori errotzea lortu zuten orduan, baina lana ez zen hor amaitu. Jaiotza tasaren beherakadak estutasunak ekarri zituen berriro ikastolara. “Iritsi zen une bat zeinetan ikasleak behar genituen”, azaldu du Lourdes Oleagak. Inguruko herrietako zentroak bisitatzeari ekin zioten orduan, eta horrela hasi ziren Aresketako ikasleak Batxilergoa Laudion egiten.

Handik urte batzuetara, antzeko akordio bat lortu zuten Balmasedako Ikastolarekin, eta horrek ere eraldaketa ekarri zuen ikastolara, herrien aniztasunari dagokionez. “Dinamika polita sortzen da ikasturte hasieran Batxilergoko taldeak sortzerako orduan -nabarmendu du Luisjak-

arazoak ere sortzen dira, herri guztietako dinamikak ez direlako berdinak, baina pozik gaude nahasketa misto horrekin”.

Amurrio eta Balmasedatik soilik ez, inguruko beste hainbat herritatik ere bertaratu dira ikasleak Laudio Ikastolara: Orozkotik, Okondotik, Arrankudiaga-Zollotik, Arakaldotik, Ugaotik, Zeberiotik edota Aiaratik, besteak beste.

Aipatu behar da, beste herrietatik ikasleak etortzeak oztopo estra bat dakarrela berarekin: mugikortasuna. “Garraioa, kasurik gehienetan, defizitarioa izaten da”, Lourdesen hitzetan. Gauzak hala, urtez urte errepikatzen den erronka da Batxilergoko gastuen eta sarreren arteko oreka mantentzearena.

Kalitatean jauzi

Araba Euskaraz jaia, Batxilergoaren errotzea, digitalizazioa, Euskal Herriko gainontzeko ikastolekin hartu-ema... egitasmo eta zereginak ez zitzaizkion falta Laudio Ikastolari milurteko berriaren hastapenetan. Hala ere, oraindik ez dugu aipatu urte horietako erronka potoloenetako bat: kalitatean jauzia ematea.

“Ikastolen Elkarteko ikastola guztiek 2002-2005 plan estrategikoa garatu behar izan genuen”, oroitu du Angel Albinarratek. “Ahalegin handia egin behar izan genuen horretara iristeko, baina bertan argi ikusi zen oso lan-talde ona genuela”.

Helburu bat jarri zion ikastolak bere buruari: Zilarrezko Qa eskuratzea. Hainbat aldaketa egin behar izan zituzten horretarako, Luisjak oroitzen duenez: “Ikastolan egiten ziren prozesuak sistematizatu, birpasatu eta hobetu behar izan genituen. Oso prozesu bizia izan zen. Lan kolektiboa izan zen, ikastola osoarena”.

Eginiko lanak eman zituen fruituak, oparoak gainera. “Ez zen ohikoa Zilarrezko Qa lehenengoan lortzea. Normalean, aurkezten zinen lehen aldian zer hobetu esaten zizuten, bigarrenean gaingitu ahal izateko. Baina guk lehenengoan lortu genuen”, azaldu du Joseba Bigurik. Bere ustez, “lan burokratikoa” izan zen hura, baina balio izan zuen Laudio Ikastolak Araba mailan zuen erreferentzialtasuna handitzeko.

Ikastolak herriari: Danborrada, krosa, Aratusteak...

Barne mailan eginiko lanak berebiziko garrantzia izan zuen 2000ko hamarkadan, baina ikastola ez zen lau pareten artean egotera mugatu. Herrira ere egin zuen salto, hainbatetan gainera.

Horretarako motor nagusietako bat izan zen Eskolaz Kanpoko Ekintzen lantaldea. Bertan aritu zen Mada Lado Rodriguez. Bere hitzetan, ohiko kezka bat izan zuten pizgarri: haurrek ikastolan euskaraz hitz egiten zutela baina, klasetik ateratzean, gazteleraz mintzatzer pasatzen zirela. Kezka horretatik tiraka, euskarazko aisialdi eskaintza indartzeko beharra ikusi zuten, eta hainbat ekimen antolatu zituzten horretarako.

Danborrada izan zen horietako bat. Ekimen hori, berez, 1980eko hamarkadatik egiten zen, baina orduan izan zuen garapenik handiena: “Ordura arte ikastolako ikasleak baino ez ziren ateratzen kalejiran, eta oso ibilbide txikia egiten zuten. Gure asmoa zen herriko gainontzeko hezkuntza zentroei gonbita luzatzea, gurekin batera atera zitezen”.

Harrera ona izan zuen proposamenak, Madaren aburuz: “Mezuak bidali genituen ikastetxeetara eta ez genuen erantzunik jaso. Gauzak hala, zentro bakoitzarekin banaka biltzea erabaki genuen, eta erantzun ona jaso genuen. Ondoren, guztiak batera bildu genituen, eta sorpresa hartu nuen, mezua ulertu zutelako: ezin ginela bakoitza bere aldetik joan, helburu bera genuelako, euskara eta kultura ikastetxeetako lau paretatik kalera ateratzea”.

Bilera horren atzetik beste asko etorri ziren, eta azkenean lortu zuten kalejira bateratua egitea, baina ez berehalakoan: “Lehen urtean Latorro Ikastetxeko sei ikasle etorri ziren ikastolara entseatzera, eta gurekin atera ziren. Hurrengo urtean lortu zen ikastetxe bakoitza bere kabuz ateratzea”.

Lan handia egin behar izan zuen Madak horretarako. Ikastetxez ikastetxe joan zen, danborra eskuan, ikasleekin entseatzera. “Behin dinamika ikasita, guraso elkarte bakoitza arduratzen zen bere zentroko entseguak bideratzeaz”. Materiala eskuratzea ere beste erronka bat izan zen, ez baitzegoen jende guztiarentzako danborrik.

Ekimenak erabateko arrakasta izan zuen. Laudio Ikastola, La Milagrosa eta Latorro Ikastetxea atera ziren kalejiran, eta Donostiako Santo Tomas Lizeoko ikasleak ere izan zituzten bidelagun. Madaren aburuz, lehen edizio hori izan zen bereziena: “Jaia kalera ateratzea lortu zen. Musika, pailazoak, txokolatada... festa handia egon zen,

euskara plazan mantentzeko helburuarekin. Guraso askok ez zuten parte hartu nahi, ikastolak antolatzen zuelako. Baina gero ikusi zuten zeozer kulturala zela, hori baino ez, eta orduan batu ziren”.

Orduz geroztik, urtero errepikatu dute herriko ikastetxeen arteko elkarlana. Lamuza Eskola handik gutxira batu zen dinamikara, eta herriko beste elkarte batzuk ere inplikatu zituzten kalejiran: Musika banda, zarpantzararak... “Nik ardura utzi nuenean 600 parte hartzaile baino gehiago aritzen ziren”, nabarmendu du Madak, eta beste gauza bat ere jarri du mahai gainean: haurrak ez zirela inoiz eurengana gazteleraz zuzendu, “zerbait mugitzen ari zen seinale”.

Danborradak lortu zuen beste ikastetxeekin hartu- emana handitzea, eta horrek asko erraztu zuen gerora etorri ziren beste ekimen batzuen bidea, krosarena kasu.

Kirol ekimen horrek 1990eko hamarkadan du jatorria. Orduan sortu zen ikastolako atletismo harrobia, Edu Frutosen gidaritzapean, baina, harago joatea erabaki zuten. Proba bat egitearen ideia plazaratu zuen Lucia Miguel gurasoak Eskolaz Kanpoko Ekintzen batzordean. Horrela jaio zen ‘Euskaraz bizi krosa’ 1997. urtean, Arabako eskola arteko txapelketako egutegiaren barruan, helburu bakoitzarekin: ikasleei herrian bertan lehiatzeko aukera ematea eta euskara ardatz izango zuen beste ekintza bat plazaratzea. 2000ko hamarkadan, aldiz, ‘Laudio Ikastola krosa’ izena jarri zioten ekimenari, gaur egun arte.

Danborradarekin gertatu bezala, krosa ere hazten joan da urtez urte, Madak azaldu duenez: “Arabako Txapelketa egin genuen lehenbizi. Gero pentsatu genuen Euskadiko Txapelketa antolatzea, 2011n, eta lortu genuen. Izugarria izan zen, pertsona guztiek zoriondu gintuzten. Laguntza handia jaso genuen. Udalaren partetik, eta Atletismo kluba beti

egon da hor. Oso prest egon dira beti, kide batzuk ikastolako gurasoak zirelako, eta besteak lagunak”.

Beste ekimenetan bezala, auzolana zen (eta da) ekimenaren ardatza. Horren adibide bat jarri du Madak: “Ibilbideko makil guztiak jartzeko geratzen ginenean behar zena baino jende gehiago bertaratzen zen, lan egiteko prest”.

Danborradan bezala, Aratusteetan ere kalera ateratzeari ekin zioten ikastolako ikasle eta irakasleek. “Betidanik egin izan da kalejira txiki bat. Baina gurasoak kexatu egiten ziren, moztarroak prestatzen zituztelako eta gero ez zutelako haurrak ikusteko aukerarik”, oroitu du Madak. Orduan ekin zioten ikastolatik Herriko plazaraino desfilatzeari. “Ekimenak sekulako arrakasta izan zuen, eta ikastolaren aldeko kanpaina ederra bilakatu zen”.

Iñaki Mendiguren gogoan

Liburu honetarako elkarrizketatutako pertsona guztiek oroitu dute Iñaki Mendigurenen figura. 1980. urtean sartu zen ikastolan zuzendari, eta zeregin horretan eman zituen hurrengo 25 urteak, Emiliano Diezek ordezkatu zuen etapa labur bat kenduta.

Mikel Ayestak azken urteetan garatu zuen harreman estua Iñakirekin, ikastolako lehendakari moduan aritu zenean. Hala oroitu du berak: “Ikastolaren ibilbide guztian egin behar zaie aipamen berezia profesionalei. Ez zait gustatzen pertsona bat nabarmentzea, baina Iñaki Mendigurenen figura bai nabarmendu behar dugu. Ikastolari buelta bat ematera etorri zen hona, eta uste dut berak eginiko lana ez dugula ahaztu behar”.

Iritzi berekoa da Jon Pagoaga: “Ikastolako irakasle eta, oro har, langile guztiek, sekulako motibazioa zuten. Baina motibazio horri une batean gehitu zitzaion hausnarketa, Iñaki Mendigurenen partetik. Iñakik jakin izan zuen motibazio horri hausnarketa serio bat gehitzen, eta etorkizunera begirako ikuspegi argi bat ematen. Ikastolaren arrakastarako oinarria izan da hori”.

Izaskun Burdaine, bere aldetik, ez du ahaztuko ikastolara sartzeko Iñakirekin izan zuen lan-elkarrizketa: “Berarekin elkarrizketa egin genuenok beti izango dugu gogoan une hori”. Bere ustez, ez zen erraza Iñakirekin eztabaidatzea. “Beti zegoen aurrera begira. Zeozer lortuz gero, hurrengo urratsei ekiten zien. Ez dut esango bisionario bat zenik, baina erreferente bat bai, ikastolako langile guztientzat”.

Erreferente eta gidari izateak ez zion pertsona hurbila izatea eragotzi. Hala oroitzen du Amaia Nuñez garbitzaileak: “Oso pertsona jator eta ona zen. Berak bai sartzen zituela orduak. Askotan atera nintzen ikastolatik berarekin, gauean. Esaten

zidan: ‘Amaia, amaitzen duzunean abisatu nazazu, ez nazazu hemen barruan giltzapetuta utzi’. Ezin genuen asko protestatu, ordu gehien sartzen zituena zuzendaria zelako”.

Mada Ladok ere gertu sentitu zuen beti Iñaki: “Une txarrak bizi izan nituen ikastolan, dena ez zen positiboa izan, eta bera beti egon zen hor. Bera gabe ez litzateke ikastolarik egongo”.

Irakasle moduan soilik ez, lagun moduan ere dute gogoan askok. Emiliano da horietako bat: “Nik Iñaki lagun bezala aipatu behar dut. Berarekin lortu nuen konfiantza maila handia garatzea. Lankide moduan, esango nuke maisua izan zela. Asko bizi izan dut berarekin, asko eztabaidatu dugu, ikastola oso geure sentitu dugu eta hamaika gauza planteatu ditugu sentimendu horretatik abiatuta. Pertsona hurbil moduan gogoratuko dut beti, oso tinko bere iritzietan, baina eztabaidarako prest ere. Asko eztabaidatu dugu ikastolatik kanpo, ikastolaz. Iñaki izan da gidari bat, zuzendari pedagogiko bat, horren falta sumatzen dut orain apur bat. Iñaki ikastola honetan beti egongo da presente”.

Horrekin bat egiten du Luis Garcia Blanco ‘Luisja’-k. Bere ustez, “ikastolaren arima” irudikatzen zuen Iñakik, eta anekdota bat ekarri du gogora hori islatzeko: “Ikasketa burua nintzen garaian arazo bat izan genuen ikasle batekin eta bilera egin behar izan genuen. Bertan, zera esan zuten ikaslearen gurasoek: ‘Iñaki, ikastola zu zara’. Argi dago ikastola pertsona bat baino gehiago dela, baina Iñaki bazen lemazain bat, ikastola norabide argi batean eramaten zuena”.

Luisjak hartu zion lekukoa Iñakiri zuzendaritzan, 2005ean. Handik bost urtera zendu zen. Bere heriotzak etapa baten itxiera ekarri zuen ikastolan, ia 30 urteko etapa baten itxiera. Proiektuak aldaketa handia bizi izan zuen bera zuzendari sartu zenean. Bera joanda ere, ez zen berdina izango.

2007-2021

Aldaketa eta eraldaketa garaia

Espero gabeko deia jaso zuen Leo Baraňanok gau batean. Proposamen bat egin zion telefonoaren beste aldean zegoenak: Laudio Ikastolaren juntan sartzea. Horrelako zerbait erantzun omen zion ikastolako ikasle ohi eta gurasoak: “Baina ni, zergatik? Ni ez naiz ikastolarekin harremana duena. Guraso moduan harremana duena nire bikotekidea da. Norbait joatekotan bera joan beharko litzateke”.

Ainhoa Uriarte Bilbao da Leoren bikotea, eta oso ondo oroitzen du anekdota hura. “Nik nuen harremana ikastolarekin, ni joaten nintzen bilera guztietara, baina hasieran nire bikoteari proposatu zioten artezkaritza kontseiluan sartzea. Ez dakit gizona zelako izan zen edo zergatik. Egia da kontseiluan gizona izan direla nagusi duela oso gutxira arte, nahiz eta ikastolako irteera eta sarreretan amak ikusi”.

Modu horretan sartu zen Ainhoa ikastolako artezkaritza kontseiluan. Berak oroitzen duenez, garai hartan bazeuden emakumeak juntan, baina “zaintzari lotutako aferetan” batez ere, Eskolaz

Kanpoko Ekintzak kasu. “Gero, artezkaritzan erabaki zen heldu zela unea emakume bat lehendakaritzan egoteko. Emakume euskalduna izan behar zen, eta ni nintzen profil hori betetzen zuena”.

Modu horretan bilakatu zen Ainhoa Laudio Ikastolako lehendakaria. Ez zen lehena izan, 1970eko hamarkadan Isabel Boveda aritu baitzen ardura hori betetzen. Baina gizona izan zuten hurrengo hamarkadetan. “Gogoratzen dut erabakia hartu zenean gizona batek, artezkaritzan urte luzez aritutakoa, honakoa esan zuela: ‘Bazen garaia!’. Ikastolan oso aitzindariak izan gara gauza batzuetarako, baina beste gauza batzuekin gehiago kostatu zaigu ausardi urrats hori ematea”.

Behin aldaketa emanda, ikastolak ez du atzera egin. “Ordutik gaur egun arte denak izan gara emakumezkoak, eta orain gizona gehiago ikusten hasiak gara ikastolako sarrera eta irteeretan”. Hamarkada berriarekin batera, aldaketa garaiak zetozen ikastolara.

Belaunaldi aldaketa

Aldaketa horietako batzuk langileen artean eman ziren. Joseba Bigurik 2007an utzi zuen kudeaketa, eta 2002tik administrazio lanetan zegoen Zaloa Aldatzek hartu zuen bere lekukoa. Bere hitzetan, garai “gogor baina polita” izan zen hura, hainbat erronka garrantzitsu izan baitzituzten esku artean.

Belaunaldi aldaketa izan zen horietako bat. Hamarkada hasieran jende berria sartu zen idazkaritzan, esparru hori berrituta. Horrez gain, ikastolako irakasle beterano asko ere garai hartan jubilatu ziren. “Erakunde bat pertsonak osatzen dute hein handi batean. Juan Mari, adibidez, oso pertsona garrantzitsua izan zen ikastolan, eta denbora asko inbertitu genuen bere ordezkoa bilatzen”. Luisjak ere garai hartan utzi zuen zuzendaritza. Juan Carlos Bermejo sartu zen bera ordezkatzera, eta handik urte batzuetara Jon Bengoetxea Martinezek hartu zuen lekukoa, gaur egun arte.

Belaunaldi aldaketa hori hamarkada osoan zehar luzatu zen, eta erronka potoloa izan zen, Jonen aburuz: “Ez zen erraza izan Ikastola aurreko hamarkadetan gidatu zutenak ordezkatzea, lan arloan zein arlo pedagogikoan. Ikastola umezurtz geratu zen, neurri handi batean”.

Beste gai batzuk gatazkatsuagoak izan ziren. 2008ko krisi ekonomikoak eragin nabarmena izan zuen Zaloaren hitzetan: “Eusko Jaurlaritzak ikastolari ematen zion finantziazioaren zati handi bat IKT proiektuetatik etortzen zen, eta krisiaren ondorioz nabarmen murriztu zen horrelakoetara bideratutako dirua. 2009-2010 urteetan ikastola guztietan egon ziren lan-gatazkak, finantziazio ezak lan hitzarmena ez betetzea ekarri zuelako”.

Ane Landeta Fernandezek ere gogoan du garai hura: “Soldata jaitiera orokortua izan zen. Hala ere, lortu genuen zerbitzuentzako langileei eta

0-3 urte arteko irakasleei murrizketarik ez egitea. Borroka handia izan zen, baina egoera orokortua izan zen, ez zen Laudio Ikastolan soilik gertatu”.

Dena den, hamarkada berrian zehar Ikastolak lortu zuen lan gatazkak baretzea, Jon Bengoetxearen aburuz. “Uste dut orain askoz arazo gutxiago daudela lan esparruan. Egon badaude, 100 langile izanda beti ez delako erraza bakoitzaren interesak eta ikastolarenak uztartzea, baina pentsatu nahi dut hobetu egin dugula esparru horretan”.

Anek ere uste du gaur egun giro ona dela nagusi langileen eta zuzendaritza taldearen artean. Hala ere, hainbat aldarri historiko jarri ditu mahai gainean. Bere hitzetan, langileen arteko soldata arrakala da arazo nagusietako bat. “0-3 urte arteko irakasleek eta zerbitzuetako beharginek dute arrakala handiena eta, beti bezala, emakumeen gain erortzen dira lan horiek guztiak”. Horrez gain, lan karga txikitzea ere dute helburu. Dena den, Anek uste du azken hamarkadetan urratsak eman direla arlo horietan guztietan.

Krisiak krisi eta gatazkak gatazka, ikastolak ez zion aurrerapausoak emateari utzi. Hamarkada hasieran egindako urrats horietako batzuk aipatu ditu Zaloak: “Buelta handia eman genion ikastolan parte hartzeko moduari, eta auzolan dinamika ere jarri genuen martxan, ikastolaren mantenuan parte hartzeko aukera emanez gurasoei, kuota merketzearen truke. Komunikazioan ere jarri genuen indarra, eta oso lan potentea egin genuen Amurrioko Aresketa eta Balmasedako Zubizar

ikastolekin, Batxilergoko matrikulazioa bermatzeari begira”.

2013an, aldiz, aldaketa handia egon zen ikastolen munduan, kudeatzaile ohiaren esanetan: “Partaide eta Ikastolen Elkartea fusionatu egin ziren, eta horrek ere eragin handia izan zuen ikastolan, parte hartze handia izan genuen prozesu horretan”.

‘Bagare’

2011ko Araba Euskaraz jaiak ere ekarri zituen aldaketak. Ikastolen jaien eskema klasikoa mantendu zuen edizio hark: hainbat gunetako ibilbidea osatu zen, kontzertuak, ikuskizunak eta bestelako ekitaldi jendetsuak eskaintzeko. 2000. urtean bezala, bero eskerga egin zuen, eta milaka lagun bertaratu ziren ikastolari babesa adieraztera.

Baina Araba Euskaraz hura ez zen jai hutsa izan. Berekitasun ugari izan zituen. Alde batetik, ikastola 40 urte betetzear zegoen, eta horrek isla izan zuen ospakizunean. Galmakan egin zen egunari hasiera

emateko ekitaldia, eta Errazti familia omendu zuten bertan, 1960eko hamarkadako lehen ikastola hura abian jarri izanagatik. Horrez gain, aurreko urtean zendutako Iñaki Mendiguren ere izan zuten gogoan, ikastolan bertan eginiko omenaldi hunkigarrian.

Berezia izan zen baita jaiaren soinu banda ere. Izan ere, berez, ez zen abesti “ofizialik” egon. Gontzal Mendibilen *Bagare* kanta hartu zuten oinarri moduan, eta horren moldaketak egiteko deia luzatu. Arrakasta nabarmena izan zuen deialdiak, eskualdeko zein eskualdetik kanpoko hainbat talde animatu baitziren abestiaren bertsio propioa osatzera: Betagarri, Esne Beltza, Jose Luis no me mires con el ojo de cristal, Koma, Anton Aramburu & Bidaiari bakartiak, Mielotxin, Los Arlotes, Sokaide, The Sparteens, Nahixan eta Maldan Behera, besteak beste.

40 urte asko dira. Ikastolatik milaka lagun igaro ziren lau hamarkada horietan. Lehen promozioetako haurrak 40 urtetik gorako guraso bilakatu ziren, eta horietako askok ikastolan

zituzten euren seme alabak, eta beste hainbat ikastolan zeuden lan egiten. Egoera horretaz jakitun, masa sozial guzti hori egituratzeari ekin zion ikastolak, Araba Euskaraz jaiaren aitzakiapean. Prozesu horretan mugarri garrantzitsua izan zen 2011ko martxoan eginiko ikasle ohien eta irakasleen arteko topaketa. 400 lagun bildu ziren *Izan zirelako gara, garelako izango dira* lemapean, eta nostalgia zein emozioz gainezka egin zuen ospakizunak.

Ekimena, gainera, ez zen egun horretara mugatu. Ikasle zein langile ohiekin hartu-emana ikastolaren zehar-lerro garrantzitsua bilakatu zen, eta orduz geroztik urtero saiatu dira topaketa errepikatzen.

Digitalizazioan sakontzen

Aurreko edizio guztietako dinamikari jarraiki, auzolana izan zen 2011ko Araba Euskaraz jaiaren ardatza. Ehunka boluntario aritu ziren lanean eguna aurrera ateratzen. Ixone Urkixok, adibidez, ikastolan sartuta igaro zuen jaia, telefonoz txandak antolatzen. Baina lana ez zen egun horretan amaitu, handik gutxira proposatu baitzioten Ixoneri Ainhoa Uriarte Bilbaoren lekukoa hartzea, ikastolako lehendakari moduan.

Ia hamarkada bat igaro zuen postu horretan, 2021. urtera arte. Erronka nagusi moduan, digitalizazioa zela eta ez zela emandako bueltak ditu gogoan. Ordenagailuen gelatik ikasleen mahaietara egin zuten salto ordenagailuek, klaseak emateko modua erabat aldatuz. “Eztabaida asko sortu ziren artezkaritza kontseiluko kideen artean. Ez genekien nondik hasi, kostua izugarria zen, eta gure poltsikotik ordaindu behar izan genuen”.

Hezkuntza eraldaketa

Nolanahi ere, hamarkadako eraldaketa sakon eta esanguratsuenak ez zuen teknologiak ekarri. Behetik etorri zen, Audio Txikitik, alegia. Izaskun Burdain egon zen prozesu horretan buru-belarri sartuta, eta hala oroitzen du: “Hamarkada hasieran, ikasketa burua izateari utzi nionean, Audio Txikira itzuli nintzen, bertako koordinatzaile moduan. Orduan sumatu nuen bertan ikusten nituen gauza batzuk ez nituela gogoko: umeak hamaketan sartuta zeuden, geldiegi...”.

Ikertzeari ekin zioten orduan: “Picklerren inguruko gauzak agertu ziren nire eskuen artean: mugimendu askea, umeak berez egin dezakeela oinez ibiltzen ikasi arteko prozesua... geroz eta gehiago gustatzen zitzaidan ideia hori, lankideekin komentatu nuen”.

Formazioa etorri zen jarraian. Hik Hasik antolatutako ikastaro bat heldu zen Izaskunen belarrietara, aipatutako ildo horretan sakontzeko balioko zuena. “Oso formazio potentea eta garestia zen, asteburu osoko saioak baitziren, Donostian. Baina aurre egitea erabaki nuen eta ikastolak babeska eman zidan”.

Merezi izan zuen apustuak. Ikastaro hura “sekulako eraldaketa pedagogikoa” izan zen Izaskunentzat. “Formazio horren ostean, ikasitakoa zikloan zabaltzen hasi nintzen eta nire lankideek oso ondo hartu zuten”. Datozen urteetan, txandaka joan ziren ikastaro hori egitera, eta orduan ekin zioten Audio Txiki eraldatzeari. “Obra egin genuen bi eraikinetan, espazioak zabalduz eta gaur egun duten itxura emanez”.

Izaskunen ustez, “oso aldaketa positiboa” izan da, baina ez da amaitu: “Egunero jarraitzen dugu ikasten eta aldaketak egiten, beti dagoelako zer hobetu”.

Horrekin bat egiten du Ziortza Uriarte Bilbaok: “Ikasleen begirada erdigunean jartzea. Hori zen pedagogikoki mahai gainean jarri genuen gaia eta horrek eraman gintuen marko pedagogikoaren eta espazio fisikoaren eraldaketara, asko kostata izan bazen ere”.

Behetik gora doan aldaketa izan da hezkuntzarena. Audio Txikiko haurrak hazi ahala, ikusi zuten eraldaketa gainontzeko mailetara ere zabaldu behar zela. Horretan igaro dituzte ikastolan 2010eko hamarkadako azken urteak, eta horretan dihardute gaur egun.

Lehen Hezkuntzan ere urteak daramatzate dagoeneko eraldaketetan murgilduta, Ibabe Olabarria Gotik azaldu duenez. Eki metodologia baliatzen dabilta, Finlandiako hezkuntza sisteman inspiratuta. “Oso prozesu luzea” izaten ari da, irakasleak aitortu duenez: “Denbora igarotzen da metodologia berri bat planteatzen denetik lan egiteko modu ezberdin bat ezarri arte. Eraikuntzak puntu batera arte laguntzen du espazioak eraldatzen, eta faktore ekonomikoa ere kontuan hartu behar dugu”. Hala ere, aldaketa handiena irakasleek egin beharreko “txip aldaketa” da, ltaberen aburuz. “Horretan gabilta, eta horretan jarraituko dugu”.

Bigarren Hezkuntzan, aldiz, kooperatiben filosofia zabaltzeko ekimenak izan dira nagusi. Ildo horretan, nabarmentzekoa da, adibidez, 2018an Batxilergoko zenbait ikaslek sortutako Hesiher kooperatiba. Errefuxiatuen krisiak sortutako kezkak mugiturik, elkartasun kanpaina antolatu zuten, eta astebete igaro zuten Greziako kanpalekuetan, Zaporeak elkartearekin batera, bertako errealitatea ezagutu eta hezitzaile moduan laguntzen.

Aurretik ere beste proiektu batzuk eginak zituen ikastolak errefuxiatuekin. Hamarkada hasieran

Argeliara jo zuten dozenaka ikaslek, errefuxiatu sahararren kanpalekuak ezagutzera. Egitasmo horrek jarraipena izan du 2022an. Batxilergoko ikasleek Esmara kooperazio proiektua sortu dute. Izen bereko probintziarekin hartu-emana garatzea dute helburu, bertako eskola birmoldatzeko, kulturak elkar trukatzeko eta bertako familiak laguntzeko.

Kooperatiben filosofiaren hedapenak ere izan du jarraipena. Azken egitasmoa 2021ean sortu zen. Jostailukoop kooperatiba sortu zuten DBHko zenbait ikaslek, Haur Hezkuntzako ikasleentzako egurrezko jostailuak sortzeko.

Kalifikatzeko moduan ere egin dituzte aldaketak, “ebaluazio hezitzailea” lortzeko asmotan. Hala azaldu du Igor Lujanbio Galdeano irakasleak: “Hori da, segur aski, gehien kostatzen ari zaiguna baina, era berean, gehien landu dena”. Euskara eta euskal kultura ere jarri dute mahai gainean, “zailtasun guztiekin, baina helburua argi izanda”.

Modu batean edo bestean, hezkuntza zentroko maila guztietan ematen ari dira aldaketak. Hori dela eta, berrikuntza lantaldea sortu dute ikastolan, ziklo guztietako irakasleekin. “Lau urte daramatzagu horretan buru belarri”, zehaztu du Izaskunek. “Lan handia egiten ari gara bertan, une honetan aldaketa pedagogikoak ematen ari direlako maila guztietan”. Bere iritziz, hor dago gaur egun ikastolaren erronka: “Ez dakit nora helduko garen, baina hezkuntza beti egon behar du mugimenduan, ezin da geldirik egon, hezkuntza bera mugimendua delako”.

Ildo horretan, baikor azaldu da Jon Bengoetxea Martinez. Egungo zuzendariaren aburuz, une honetan Ikastolan badaude baldintzak “hezkuntzan eraldaketa sakonak” emateko, “duela 7-8 urte imajinatu ere ezingo genituzkeenak”.

Baserritik jantokira

Eraldaketa olatua ez da klaseetara edo hezkuntza esparrura mugatu. Jantokian ere erronka handi bati heldu zioten 2019-2020 ikasturtean: tokiko elikagai ekologikoen aldeko apustua egitea. Modu horretan ekin zioten menua moldatzeari, eskualdeko baserrietan ekoiztutako produktuak txertatu ahal izateko. Horrek aldaketa handia ekarri zuen jakiak prestatzeko moduetan, Ani Goti Ibarrondo, Ana Bombin Gabiña eta Asun Barbara Ibarraren hitzetan: “Barazki guztiak ez daude beti eskura, denboraldiaren arabera gauza batzuk edo beste batzuk daude, eta menuak horren arabera moldatu behar izaten ditugu”.

Ikasle eta langileen nutrizioan izango du eragina aldaketak, baina baita Laudioko eta Aiaraldeko ekonomian ere. Hala diote zifrek: jantokirako egiten diren erosketen %65 dagoeneko hurbileko hornitzaileekin egiten da, eta urtero eskualdean 80.000 eurotik gorako gastua dakar horrek. Ez da marka makala.

Hala ere, eraldaketa ez da osagaien ezaugarrietara mugatu. Jantokiaren funtzionamenduan ere egon da bilakaera, jatea bizitzarako funtsezko irakasgaia dela ulertuta. Prozesu horretan, berebiziko protagonismoa izan dute jantokiko hezitzaileek, jantoki hutsa zena “jantoki hezitzaile” bihurtzea helburu. Jon Bengoetxea Martinezen ustez, datozen urteetan ikusi ahalko da bertan egindako lanaren emaitza: “Geletan egiten aritu garen eraldaketetara hurbiltzen ari dira jantokian ere”.

Eta, halako batean, pandemia

Ikusi daitekeenez, erronka eta lorpenez beteta egon da ikastola azken hamar urteetan. Hala ere, 2010-2020ko hamarkadako azken urteak oso gorabeheratsuak izan dira, guztioi eragin zigun kontu bat medio: COVID-19aren pandemia.

Julen Olabarria Aldama DBHko 4. mailan zegoen birusari buruzko lehen albisteak ateratzen hasi zirenean: “Egun batetik bestera izan zen dena. Gogoratzen dut osteguna zela eta ikastolatik email bat bidali zigutela, hurrengo egunean gure gauzak hartzera joan behar genuela eta klaseak online emango genituela esanez”. Behin etxean, bi aste behar izan zituzten egoerara moldatzeko, “irakasle bakoitzak bere metodoak eta baliabideak bilatu behar baitzituen klaseak emateko”.

Ikasbidaiarik gabe geratu zen Julenen maila. “Hasieran esaten zuten ikusiko genuela egin ahaliko genuen edo ez, baina gero argi geratu zen ezingo genuela egin”.

Pandemiaren erdian hartu zuen Aiara Murga Egiak Ixone Urkixoren lekukoa ikastolako lehendakari gisa. Egoera horretan, “irakasleek eta zuzendaritzak hartzen zituzten erabakiak babestea” bilakatu zen artezkaritza kontseiluaren helburu nagusia.

Musukoak ikasgeletan, klaseetara sartzeko txandak... aldaketa handiak egin behar izan zituzten ikastetxeko funtzionamenduan. Horrek “etenaldi” bat eragin zuen azken hamarkadan zehar garatutako eraldaketa prozesuan, Ziortza Bilbao Uriarteren hitzetan: “Ikasleekiko hurbiltasuna lantzen ari ginen, eta pandemiak justu kontrakoa ekarri zuen: urruntasuna, hoztasuna... bakarkako lanera bueltatu behar izan ginen, lan kooperatiboa albo batera utzita”.

Ibabe Olabarria Gotiren ustez, ikasleek pairatu zituzten ondorio latzenak: “Etxean egon ziren garaia oso gogorra izan zen eurentzat, baina are gogorragoa izan zen hona etorri ginenean. Umeei esan behar izan genien ezin zutela elkar ukitu... asko sufritu zuten”.

Pandemiak eragindako aldaketa horietako batzuk, orde, positiboak izan ziren. Audio Txikin,

adibidez, orduan hasi ziren naturguneen erabileran sakontzen, Izaskun Burdaineak aipatu duenez: “Pandemiak ere gauza asko irakatsi dizkigu. Hasiak ginen naturguneak hezkuntzarako tresna moduan erabiltzen, baina pandemiak are gehiago bultzatu gaitu horretara”.

Ziurgabetasun eta ezegonkortasun testuinguru horren erdian heldu zion Audio Ikastolak 2021eko Araba Euskaraz jaiaren antolakuntzari. Erronka “handi eta gogorra” izan zen hura, Aiara Murgaren esanetan: “Eztabaida asko piztu zituen gure artean. Gutako asko ez egitearen alde geunden. Uste genuen ez zela momentua eta ez genekien nola egin, geunden egoeran egonda. Denbora gure kontra etorri zitzaigun gainera, erabakia berandu hartu genuelako”.

Hala ere, lortu zuten ekimena aurrera ateratzea, baina ez ohiko formatuan. Ekaineko jaiari baino, ikasturtean zehar eginiko beste ekintzei eman zieten garrantzia. Jarduera horien artean bereziki arrakastatsua izan zen martxoaren 14an eginiko ‘10.000 kilometro baietz!’ erronka. Euskararen alde egun bakarrean kolektiboki 10.000 kilometroosatzea zuten helburu, eta aise bete zuten proposatutakoa: 1.500 lagun baino gehiago animatu ziren Zumalakarregi etorbideko punta batetik bestera zihoan ibilbidea egitera, eta 11.280 kilometro osatu zituzten guztira.

Araba Euskaraz jaian ere jende ugari bildu zen, kopuruak aurreko edizioetakoetatik oso urrun geratu ziren arren. Bi gunetara mugatu zuten jai-espazioa, eta koronabirusaren aurkako neurri guztiak aplikatu zituzten: edukieraren mugaketa, aurretik izena ematea... “Sekulako buruhausteak” ekarri zizkien horrek antolatzaileei, Aiararen hitzetan: “Baimen asko eskatu behar ziren eta jende asko behar zen dena antolatu eta segurtasun neurri guztiak betearazteko. Gogorra izan zen. Baina orain, denboraz ikusita, esan dezaket oso une politak bizi izan genituela. Niretzako

ikaragarria izan zen herriarengandik jaso genuen laguntza eta babesa, jendea oso prest zegoen laguntzeko”.

Araba Euskaraz jaia amaituta, ikastolako kideek bi hilabeteko atsedena hartu ahal izan zuten udan, baina bazekiten lasaitasun horrek ez zuela asko iraungo. Izan ere, irailean erronka berri bat izango zuten zain, 50 urte beteko baitziren guraso talde batek hezkuntza kooperatiba eratu eta txaletean ikastola sortzea erabaki zuenetik.

2022

Hasiera berri bat

“Egunon danoi, ongi etorri

ikastola, zorionak!

Jaio zinenetik 50

urte badira joanak

Urte askotarako,

maite zaitugulako

entzun zer dion aitonak

beste hainbeste izan daitezen

gaur arteko bezain onak

(...)

Eta bidean joan direnak

nahi nituzke gaur oroitu

zuten motibazioa

ta hausnarketa serioa

ez dadila inoiz gelditu

haiek jorratutako bidetik

sendo ta alai jarraitu”

Jon Pagoagaren bertsoak dira horiek, 2022ko ekainaren 11n Audio Ikastolan eginiko ekitaldian kantatutakoak. 400 lagun baino gehiago bildu ziren topaketa hartan, ikastolaren 50. urteurrena ospatzeko, eta tartean egon ziren liburu honetan hitz egin duten ikasle, langile, guraso eta irakasleak ere.

Pagoagaren bertsoak dira horiek, 2022ko ekainaren 11n Audio Ikastolan eginiko ekitaldian kantatutakoak. 400 lagun baino gehiago bildu ziren topaketa hartan, ikastolaren 50. urteurrena ospatzeko, eta tartean egon ziren liburu honetan hitz egin duten ikasle, langile, guraso eta irakasleak ere.

Angel Albinarrate Egiak bere etxean bizitakoa jarri du adibide moduan: “Gaur harro esan dezaket nire iloben ama hizkuntza euskara dela. Bi belaunalditan igaro gara salto hori ematera gure familian, eta ikastolari esker izan da hori. Gaur egun, lau iloba ditut ikastolan, eta hori da konbentzituta gaudelako ‘ikastola ereduak’ emaitzak ematen dituela, nire etxean ikusi dudalako”.

Angelen familiarena ez da kasu isolatua. Belaunaldien arteko harremana da, hain zuzen, ikastolak gaur egun duen balio sozial handienetako bat. Hori ondo dakite jantokiko Anik, Anak eta Asunek: “Bazkaria eman diogu ume bati, gero bere seme-alabei, eta ia-ia ilobei ere”.

Ikastolan dagoen etxeko giro hori du faltan Julen Olabarria Aldamak orain: “Unibertsitatean hasi berri naiz, ez ditut ikasgai guztiak euskaraz ematen eta klaseak emateko modua ere aldatu da. Ikastolan irakasle guztiak ezagutzen genituen eta jende guztiarekin genuen harremana, ez soilik gure ikasturtekoekin”.

Gertutasun hori ikastolaren hastapenetatik egon da, Belen Aldamak, Julenen amak, aipatzen duenez: “Bere garaian ere zuzenean hitz egiten genuen irakasleekin, maila berdinean egongo

bagina bezala”. Horregatik, Julenek faltan sumatzen du ikastolara joatea, “etxera itzultzea” bezalakoa delako.

Baina ez dira gutxi, ikasketak amaitu ostean, “etxera” itzuli direnak. “Gure ikasle ohi askok egin dituzte irakasle-ikasketak, eta praktikak egitera etorri dira gurekin”, nabarmendu du Maribi Cascallana Garaio. “Gauzak horren gaizki egin ez ditugula iradokitzen dit horrek”.

Horretan dago itxaropena, Jon Pagoagaren ustez: “Ikasle izandako asko dira gaur egun irakasle, eta motibazioa dute. Hori oinarri izanda, nik uste dut etorkizuna argi eta garbi dagoela. Ni neu, pertsonalki, beti izan naiz eskola publiko eta bakarraren aldekoa. Uste dut egunen batean helduko dela hori. Bien bitartean, uste dut epe luzera begirako etorkizuna dagoela, dagoen motibazioa ikusita”.

Ikastolen beharra

Urteak aurrera doaz. 1970eko hamarkadako egoerak ez du zerikusirik 2020eko hamarkada hasi berrikoarekin. “Ezberdinak dira garai hartako beharrak eta gaur egungoak. Gizartea ere aldatu da. Garai hartako ikasleak eta gaur egungoak ez dira berdinak, baina gurasoak ere ez”, iritzi du Lourdes Oleagak. “Baina nik uste dut ikastolen proiektuarekin, oro har, jarraitu egin behar dela”.

“Ikastolak sortu zirenean Euskal Herrian diktadore batek gobernatzen zuen eta hizkuntza erabat zapaldua zegoen. Ikastolei esker hasi zen herri hau berreuskalduntzen eta euskararen transmisioa ziurtatzen”, aldarrikatu du Luis Javier Garcia Blanco ‘Luisja’-k. Bere iritzi, ikastolak “gidari eta erreferenteak” izan dira gainontzeko ikastetxeentzat eta hezkuntza sistemarentzat, euskararen normalizaziora begira emandako urratsetan batez ere. “Hori da herri honek ikastolei zor diena”.

Iritzi berekoa da Mikel Ayesta Alberdi. Bere ustez, Audio Ikastolaren bilakaera “erabat lotuta” dago Euskal Herriko gainontzeko ikastolen historiari: “Balorazio bat egiten denean kontuan hartu behar da ikastolak zertarako jaio ziren. Herritik sortu ziren, hainbat familien eskutik, eta ibilbide luzea egin dute. Gaur egun ikastolena da Euskal Herri osora zabaltzen den hezkuntza sistema bakarra. Horrez gain, euskal curriculuma dute ardatz, kudeaketa parte-hartzailearekin... horiek badira ezaugarri batzuk beharrezkoa egiten dutenak ikastolen proiektua mantentzea eta aurrera egitea”.

Harago joan da Joseba Biguri: “Ikastolek demostratu dute proiektu ezberdin bat dutela. Kogestioa da horren adibide: ikasleen, irakasleen eta gurasoen artean eramaten dute kudeaketa, eta hori ez da gertatzen beste zentroetan”. Ikastolaren autonomia ere aldarrikatu du kudeatzaile ohiak: “Ikastetxe bakoitzak bere hezkuntza proiektua ezarri ahal izatea, bere etorkizunerako helburu estrategikoak garatu ahal izatea... hori ez da existitzen zentro pribatuetan, ezta publikoetan ere, ikastoletan bai ordea. Horregatik, gure sistemarekin jarraitu behar dugu, demostratu dugulako gai garela ikastetxe batzuk mantentzeko autonomiarekin, pedagogia propioarekin eta euskara ardatz izanda”.

Txelo Urkijok, bere aldetik, herri mugimendu izaera jarri du mahai gainean: “Badirudi une honetan herriak sortutako zenbait gauza soberan daudela edo gaindituta daudela. Baina behetik mugimendurik ez badago ez dago ezer egiterik. Edo behetik sortzen dira gauzak edo goitik dator guztia”.

Gurasoen inplikazioa

Txelok aipatzen duen herri mugimendu izaera hori funtsezko osagaia izan da Audio Ikastolaren historian, baina ez dirudi bere unerik

onenean dagoenik. Kezka hori dute, behintzat, elkarrizketatutako gehienek.

Juan Mari Ugaldek, adibidez, bidelagun asko izan zituen ikastolan ‘txapuzak’ egiten igarotzen zituen asteburuetan. Gaur egun lanean jarraituko balu, argi du ez lukeela horrenbeste laguntzarik izango: “Behin honakoa esan zidan guraso batek: *Yo pago las cuotas y el trabajo ya lo haceis vosotros*. Eta nik: nola? Kuotak ordaintzea izango da guraso moduan egingo duzun gauza bakarra? Hori ez da horrela. Lehen jendea prest egoten zen edozein lan egiteko. Orain jendea modernoagoa da, eta lana beste norbaitek egiten badu, ba hobeto”.

Milagros Etxezarraga Ipiñazarrek ere sumatu du aldaketa: “Ikastolaren sorreran dena oinarritu zen ilusioan, elkarlanean eta konpromisoan. Horiek izan ziren hiru zutabeak guraso zein irakasleen artean. Gaur egun askoz eginago dago dena. Ez dut esango errazagoa denik. Gizartea asko aldatu da, asko aldatu dira gurasoak, haurrak eta irakasleak”.

Gurasoen inplikazioan (edo inplikazio faltan) dago gakoa, Mari Carmen Aramendi Zaballaren ustez: “Gurasoen artean atera dugu dena aurrera, inor ez baitzegoen prest ezer dohainik emateko. Kooperatiba bat izan da hau, gurasoen kooperatiba bat”.

Iritzi berekoa da Mada Lado Rodriguez. Argi du gurasoen inplikaziorik gabe ez litzatekeela ikastolarik egongo: “Inplikatzeko modu asko daude: berdin balio du ordu bat soilik eman dezakeenaren ekarpenak edo 40 ordu eman ditzakeenarenak”. Etorkizunari begira, ezkor dago: “Balore eta bihotz asko galdu dira bidean. Nire belaunaldia eta aurrekoak bihotzez aritu ginen ikastolaren alde lanean. Orain, jende asko mugatzen da bere seme alabak ikastolara eramatera, ordutegiak edo eskaintza onak direlako. Baina ez dute atzean dagoena ikusten. Eta atzean lan asko dago, eta jende asko”.

Horri lotuta, azken urteetan aldaketa handia egon dela uste du Aitor Goitia Gonzalezek, txarrerako: “Nire ustez, lehen bazegoen beste izpiritu bat: denok geuden euskararen alde. Orain, aldiz, jaitsi egin da gurasoen parte hartzea. Hori da ikastolaren gaur egungo arazo larriena, nire ustez. Ez dugu lortu parte hartze hori sustatzea, eta horretan dago etorkizuna. Hori lortu ezean, etorkizun latza izango dugu”.

Ainhua Uriarte Bilbaok, adibidez, oso gogoan du amarekin guraso asanbladetara joatea eta jantokia beteta topatzea. “Orain, kosta egiten da jendea bilera batera gerturatzea. Inplikazioa asko aldatu da zentzu horretan. Ikastolak antolatzen dituen ekintzetan ere txikitu da parte hartzea, eta horrek bai kezkatzen nauela”. Bere ustez, paradoxikoa dirudien arren, ikastolaren arrakasta egon daiteke inplikazioaren jaitsieraren atzean: “Gaur egun hezkuntza segurua da ikastola. Gure garaian, aldiz, sendotu eta defendatu beharra zegoen. Orain ikastolara datozen familia berriek ikastola sendo batekin egiten dute topo. Ziur dakite seme-alabak hezkuntza on batekin aterako direla. Gu, aldiz, ikasle ohiak izanda, badugu motxila bat beste familia batzuek ez dutena”. Aiara Murga Egiak, aldiz, lehentasunen aldaketan jarri du begirada: “Gaur egun jende guztia ez dago prest ikastolan bere lehen denbora librea emateko, jada beste toki batzuetan aritzen delako”.

Dena den, gurasoen inplikazioaren jaitsieraren aferak baditu ñabardurak. Ikastolaren 1978-1979 urteetako aktetan, adibidez, behin baino gehiagotan aipatzen da batzordeetan jende gehiagoren beharra zegoela, eta pertsona batzuk karguak utzi nahi zituztela, baina zaila zen jende berria eta ordezkoeak lortzea.

Beraz, lana ‘betiko lauren’ artean egitearen kontua, Ikastolaren handitze prozesuarekin batera datorren kontua dela dirudi.

Gainera, inplikazio falta ez dirudi ikastolari lotuta dagoenik soilik. Hala uste du, behintzat, Alberto Atxabalek: “Militantziaren kutsu hori desagertu da hein batean, baina mugimendu guztietan gertatzen dira prozesu horiek, egonkortu ahala purutasuna galtzen dute”.

Horren aurrean, filosofia kooperatiboa sustatzea izan daiteke soluzioetako bat, Ixone Urkixoren ustez: “Uste dut oraindik ez dakigula kooperatiba bat zer den, agian hori azaldu beharko genieke gurasoei umeak hemen matrikulatzen dituztenean. Argi utzi beharko genuke gurasoak kooperatibistak garela, eta guk eramaten dugula proiektua aurrera”.

Horrekin bat egiten du Zaloe Aldatzek: “Handitu behar dugu ikastolen kooperatiba izaera, zerbitzu soil moduan ikusten gaituztenen aurrean”. Gaur egungo egoerarekin “oso kritikoa” den arren, ikastolako kudeatzaile ohia “inoiz baino sinistuago”dago ikastolen proiektuaren beharraz: “Ikastolak ez dira soilik hezkuntza proiektu bat, komunitate bat ordezkatzeko dute, herri bat. Gure esku dago gizarte hau aldatu dezaketen pertsonak heztea”.

Euskara erdigunean?

Emiliano Diezek argi dauka militantzia beharrezkoa dela proiektu batean, denborarekin “desgaste handia” dakarren arren. Baina, era berean, argi du proiektu batek ezin duela iraun horretan soilik oinarritzen bada. Hori horrela, uste du ikastolak “herrian sustraitu” behar direla. “Bestela, hori egin ezean, uste dut ez direla ikastolak izango. Horri bueltatxo bat eman behar zaio, Audio Ikastolan behintzat. Ikastola ikastetxe bat baino ez da, edo zerbait gehiago da? Niretzat zerbait gehiago izan behar du. Ni ikastolara hurbildu nintzen proiektu bat zelako, eta nire proiektu bihurtu nuen. Iruditzen zait izaera hori apur bat

galdu dugula, eta ikastetxe huts bilakatu garela, ikastetxe arrakastatsua, lorpen onekin, baina ikastetxe soil bat, funtsean. Agian ez gara gai izan zenbait balore transmititzeko. Euskararen alorrean, adibidez, uste dut motiboak ditugula kezkatuta egoteko, baina baita identitatearekin ere bai. Uste dut atzerapausoak eman ditugula horretan”.

Antzeko kezka dauka Mariasun Irazabal Gallastegik: “Oroitzen dut umeak lehen nola ateratzen ziren kalera eta euskaraz hitz egiten zuten. Gaur egun ez dut horrelakorik ikusten: kalera irten eta segituan jartzen dira gazteleraz hitz egiten. Gurasoak euskaldunak dira, umeak ikastolara doaz eta gazteleraz egiten dute... zer demontre! Ez zait gustatzen hori. Horrenbeste lan egin hau aurrera ateratzeko eta bat-batean hori ikustea ez zait batere gustatzen”.

Horretan, behintzat, ez zaie arrazoirik falta Mariasun eta Emilianori. Datuek baieztatu egiten dute euren kezka. Soziologia Klusterrak iaz egin zuen euskararen kale erabileraren azken neurketa Laudion, eta datu kezkagarriak jarri zituen mahai gainean: 2011tik 2021era 4 puntuko jaitsiera egon da euskararen kale erabileran, %9tik %4,6ra. Baina ehuneko hori %10,6ra igotzen da helduak (gurasoak, batez ere) eta haurrak elkarrekin dauden uneetan. Orduan entzuten da euskara gehien. Ikastolak, beraz, badu zertan eragin.

Igor Lujanbio Galdeanoren ustez, hori izango da hurrengo hamarkadetako erronka handiena. “Egoera, segur aski, duela 40 urte baino askoz hobe izango da, baina guk nahiko genukeena baino askoz okerragoa. Alde guztietan daukagu erronka, etxetik hasita ikastolara. Nire ustez, ahozkotasunean jarri beharko genuke begirada. Ikasleek ez dute euskaraz hitz egiteko ohiturarik, eta horretarako toki erosoak eskaini behar dizkiegu. Aukera eman behar diegu ahozko euskara erabiltzeko toki gozagarrietan, ikastolatik aparte ere”.

Horri buruz ere mintzatu da Jon Bengoetxe Martinez. Zuzendariaren aburuz, “oso handia” izaten ari da euskararen atzerakada, “ez soilik Aiaraldean, baita Euskal Herrian ere”. “Horregatik uste dut euskarak eta euskal kulturak uste baino indar gehiago hartu beharko luketela ikastolan datozen urteetan”.

Historiak aurrera darrai

Esan dugu jada. Garaiak aldatu dira. Duela 50 urteko testuinguruak ez du gaur egungoarekin zerikusirik. 1970eko hamarkadan Audio industriaren urrezko aroa bizi zuen, jaiotza tasaren leherketa gertatu berri zen eta herriak ez zuen hezkuntza-beharrak asetzeko haina azpiegiturarik.

Gaur egun, aldiz, desindustrializazio prozesu bete-betean murgilduta dago Aiaraldea, jaiotza-tasa beherantz doa urtez urte eta Audio Ikastolaz gain beste sei ikastetxe daude herrian.

Antzekotasunak ere badaude bi garaien artean. Aldaketa giro betean jaio zen Audio Ikastola: Frankismoa bere azkenetan zegoen eta herri mugimenduak borborka zebiltzan. Gaur egun ere, aldaketa fase batean murgilduta gaudela dirudi: pandemia, hezkuntza sisteman ematen ari diren aldaketak, krisi ekologikoa, ekialdetik datozen gerra hotsak, errefuxiatuak, mugimendu feministak agendan jarritako aldarriak, teknologiaren etengabeko garapena... Aldatzen ari dira mundua, Euskal Herria, eta baita Audio bera ere.

Laudio Ikastolak, hartzen duen bidea hartzen duela, erronka guzti horiei (eta gehiagori) egin beharko die aurre datozen 50 urteetan.

*Laudio Ikastolatik atera diren lehen eta azken promozioak, aurrez aurre.
Izan zirelako gara, garelako izango dira.*

50 urte igaro dira guraso talde batek Jose Arrue kaleko
txalet batean Laudio Ikastola martxan jartzea erabaki zuenetik.
Ordutik hona bilakaera gorabeheratsu bezain oparoa izan
du proiektuak, milaka familia, ikasle, langile eta bizilagunek
eginiko ekarpenari esker. Bide horretan barrena murgilduko
gara liburu honetan.

